

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul IV

N-rele

35 și 36

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul

Lei 20

CLUJ, DUMINECĂ 4 și 11 Septembrie 1927

CUPRINSUL

<i>ACTUALITAȚI: In pragul prăbușirii?...</i>	N. Ghiulea
<i>Propaganda culturală în Capitală</i>	Ion Băilă
<i>Impresii din principalele orașe ale Insulelor Britanice (urmare)</i>	Dr. Gh. Preda
<i>Prea multe statui...</i>	H. Trandafir
<i>PROBLEME SOCIALE: Viața spirituală a Greciei în epoca elenistică</i>	S. Bezdechi
<i>PROBLEME ECONOMICE: Nouri grei asupra satelor. — În atenția guvernului țării</i>	Ion Clopoțel
<i>FOLKLOR: Porecle logojenești (urmare)</i>	Dr. Petru Barbu
<i>FIGURI REPREZENTATIVE: Actorul Ion Stănescu-Papa (urmare și sfârșit)</i>	N. Georgescu-Tistu
<i>PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Sectio aurea</i>	Gavril Todica
<i>ARDEALUL VECHIU: Bibliografia Ardealului (12)</i>	Petru Suciu
<i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: B. P. Hașdeu. — Societățile și teatrul</i>	Cronicar
<i>CRONICA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: La Margina în Banat. — Valori răsturnate. — Cooperația ardeleană în faliment. — Regimul nou al Comunității de avere. — De ce nu putem produce</i>	Ion Clopoțel
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SAPTAMANALE: Problema populației din Munții Apuseni. — Românii din Jugoslavia. — „Toleranța” ungurească. — Arta noastră populară. — Recensământul populației. — Populația Rusiei. — O nouă expediție la Polul Nord. — Zece mii de dolari pentru un roman. — Petrolul rusesc. — Perspectivele de viitor ale aviației. — Numerus clausus pentru avocați în Ungaria. — Reorganizarea academiilor comerciale în Cehoslovacia. — Ameliorarea situației funcționarilor de stat în Polonia. — Onorariile artiștilor dela cinematografe. — Bibliografie.</i>	Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA: CLUJ, PIATA UNIREI No 5, OALEA VICTORIEI No. 8

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Diverse

Reorganizarea academiilor comerciale în Cehoslovacia. — Din Praga se anunță că ministerul instrucțiunii publice proiectează o reorganizare radicală a academiilor de comerț. S'a constatat, că până acum s'a dat prea multă atențiune științelor umanitare, fiind lăsată pe planul al doilea studiile practice și cu caracter comercial. Astfel absolvenții acestor academiilor nu puteau să-și însușească în mod complet nici limbile străine, atât de importante pentru cariera comercială. În noul proiect de reorganizare se prevede, ca limbile străine să fie astfel predate, încât orice absolvent să poată vorbi și scrie fluent. În scopul acestei părți literare va fi suprimată la cursurile de limbi străine și se va da toată atențiunea părții practice: conversație și corespondență. Tot cu scopul de a ușura însușirea limbilor străine se va reduce la strictul necesar și studiul limbii materne. Peste tot, principiul călăuzitor la reorganizarea proiectată este de a simplifica programul de studii și de a da toată atențiunea părții practice a învățământului. Acest proiect va intra în vigoare în anul școlar 1928—29.

Credem că n'ar fi rău să se intereseze mai de aproape de acest proiect de reorganizare și factorii chemați dela academiile comerciale din România, căci și școlile noastre din categoria aceasta sunt supra încărcate cu balast literar și umanitar.

Ameliorarea situației funcționarilor de stat în Polonia. — Guvernul polonez a hotărât să vină fără întârziere în ajutorul funcționarilor de stat prin acordarea unei gratificații în suma de 25% dela salariu. Gratificația aceasta se va plăti într'o sumă globală deodată. La 1 Ianuarie 1928 se vor regula apoi în mod definitiv salariile prin acordarea unui spor corespunzător.

Onorariile artiștilor dela cinematografe. — Revista „The Literary Digest” publică în numărul său din Iulie câteva date interesante despre onorariile obținute de unii dintre cei mai mari artiști dela cinematografe. Astfel Lon Chaney câștigă săptămânal 3500 dolari, Wallace Beery 2500 dolari, Adolf Menjou 3000 dolari. Gloria Swanson a câștigat un timp 5700 dolari pe săptămână. Pola Negri 5000 dolari și Laura La Plante 1700 dolari. Câștigurile acestea fabuloase fac ca unii dintre artiști să ducă o viață de prinți. Sunt însă printre ei și persoane cu simț practic, cari caută să-și mărească averea participând la întreprinderi industriale, la fabrici sau făcându-și singuri câte o întreprindere comercială.

Petrolul rusesc. — Din Berlin se anunță, că a sosit acolo președintele sindicatului petrolifer rusesc, d. Solovjev, cu menirea de a face un acord cu marii financiari și industriași din Germania în vederea unei mai bune exploatare a terenurilor petrolifere. Se prevede îndeosebi constituirea mai multor linii ferate, care să înlesnească transportul petrolului. Producția anuală a petrolului e în prezent de zece milioane tone, din care se exportă abia două milioane. Societatea engleză „Vacuum Standard Oil Comp.” a cumpărat jumătate din întreaga producție a petrolului și acum construiește la Baku mari instalațiuni de rafinare. Germania și-a asigurat 35% din

exportul petrolului, iar restul îi revine Italiei.

Perspectivile de viitor ale aviației. — La Friedrichshafen s'a început construcția unui dirijabil destinat să facă curse regulate peste ocean între Europa și America. El va putea transporta 100 de pasageri, având o putere motrică de 7000 HP. Cheltuielile de construcție se urcă la 250.000 de dolari. Vor fi construite mai multe dirijabile de mărimea aceasta, astfel ca peste câțiva ani să se poată face curse regulate între Europa și America pentru transport de persoane.

Numerus clausus pentru avocați în Ungaria. — La ministerul de interne din Budapesta se lucrează la un proiect pentru introducerea lui *numerus clausus* la avocații din Ungaria. Se știe că nici o țară n'a avut, relativ, un număr așa de mare de avocați ca Ungaria. Foarte mulți, poate chiar majoritatea acestora erau evrei. Vestea despre intențiunea ministerului a provocat o adevărată panică printre avocații

„maghiari”, cari au și înaintat, prin inițiativa generală a avocaților, un memoriu, în care se spune că *numerus clausus* pentru avocați „nu se poate aplica atât din considerații istorice cât și din considerații practice”.

Zece mii de dolari pentru un roman. — Avântul extraordinar ce l-a luat producția filmelor face ca marile întreprinderi cinematografice să fie continuu ocupate cu căutarea de subiecte. Toate scrierile literare, romane și nuvele, sunt cercetate de dramaturgi din punct de vedere al calităților lor cinematografice. Sute și mii de manuscrise sunt cetite și cercetate de acești dramaturgi nenorociți, cari sunt siliți să cetească zilnic sute de pagini, de multe ori cu cele mai mari absurdități. De curând s'a publicat un premiu de 10.000 dolari pentru cel mai bun roman. Dintre 4000 de manuscrise trimise pentru premiu a fost ales romanul unui tânăr de 21 ani, Cornell Woolrich, care a primit pentru prima sa lucrare literară frumoasa sumă de 10.000 dolari.

Problema munților Apuseni

Convocare la o anchetă

Revista „Societatea de mâine” în temeiul principiului fundamental de care se lasă inspirată și străbătută în activitatea sa publicistică de patru ani încoace de a încheia o fizionomie cât mai precisă a vieții publice sub toate aspectele sale, după o examinare a complexului de chestiuni, a hotărât să convoace în sala primăriei orele 10 a. m. două anchete publice:

a) una în Arad, Duminecă în 2 Oct. cu participarea intelectualilor din Brad, Deva, Orăștie, Alba-Iulia și Oradea cu regiunile lor;

b) și alta în Cluj la 9 Oct. cu participarea centrelor Abrud, Cămpeni, Aiud, Turda și Huedin cu provincia lor, pe lângă ordinea de zi a unui singur obiect:

PROBLEMA POPULAȚIUNII MUNȚILOR APUSENI.

Ca directivă amintim, că dorim să se prezinte studii scrise cu date rigurose controlate și nu excesiv de lungi în deosebi cu privire la:

- 1) Condițiile geografice și de proprietate în grupul munților dintre Murăș, Crișuri, Arieș și Someș;
- 2) dificultățile sociale (gradul de cultură și viață colectivă, acțiunea societăților);
- 3) puterea de rezistență morală și materială a școlii românești;
- 4) stările demografice și sanitare.

Studiile vor fi ferite de orice considerațiuni interesate și nu se vor limita la critica situațiilor, ci vor formula și remediile. Preferăm date statistice controlate personal de către vorbitori. Apelăm îndeosebi la factorii școlari, cari sunt mai în măsură să cunoască nevoile sociale, să pregătiască bine materia.

Cu acea ocazie se va organiza mai complex și cercul nostru de studii „Mișcarea social-economică”, în vederea cercetărilor viitoare.

Domnii cari doresc să participe cu lucrări (ce vor fi supuse desbaterilor publice) sunt rugați a ne anunța neapărat de hotărârea dlor până la 15, cel mai târziu 20 Sept. S. D. M.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoșel

Redacția și Administrația:

CLUJ,

Calea Victoriei 51.
Plaja Unirei No. 8.

Telefon 308

Anul IV

N-rele 35 și 36

Duminică, 4 și 11 Septembrie 1927

Numărul: Lei 20

In pragul prăbușirii?...

De sigur că a ajutat și întâmplarea ca în ultimele zile să fi ieșit la iveală un număr neînchipuit de mare de fraude fantastice în dauna averii publice, dar zilele acestea erau de mult prevăzute, de mult așteptate.

Sunteam oare în pragul prăbușirii?

Fraude la consilierate agricole, fraude la căile ferate, fraude la Monitorul Oficial, fraude în armată, fraude la Ministerul de finanțe, fraude la poștă, fraude la prefecturi, fraude la domeniile Statului și așa mai departe, fraude și fraude.

Milioane și zeci de milioane, împreună sute de milioane care sunt sustrate din averea publică, de către acei însărcinați cu administrarea banului public.

Vom rămânea măcar aici cu jafurile?

Nu.

Suntem la început. Puroiul ce clocotește sub scoarța poleiilor a administrației noastre publice încă nu a fișnit afară. Organismul nostru plâpând încă nu are putere să-l elimine, de-abia dacă infecția și-a făcut cunoscută existența.

Acei cari și-au dat seama de primejdia ce ne amenință și-au făcut datoria și au dat de mult alarma.

Dar cine să-i asculte?

Când conducătorii țării se făceau că nu înțeleg primejdia, și, cei pudici își ascundeau ca ștruțul capul în socotelile lor de băcani, iar cei cinici recunoșteau oficial instituția bacșișului, când politica a supraîncărcat toate biourourile cu de 3 ori mai mulți funcționari decât trebuie, pentru a le da salarii de foamete și a-i supune tuturor ademenirilor, ce puteau face acei care vedeau prăbușirea ce rânjește astăzi în fața noastră?

S'a spus de nenumărate ori că criza morală care ne cuprinde zi de zi e mai primejdioasă decât oricare altă criză, că insuficiența salariizării funcționarilor publici este o economie rău înțeleasă, este demoralizarea acelor funcționari și primejduirea serviciilor publice, că diferența dintre câștigul tuturor producătorilor și chiar al salariaților particulari și salariile funcționarilor publici este dezastroasă pentru echilibrul sufletesc al celor care administrează banul și serviciile publice.

S'a spus de nenumărate ori, că ușurința de câștiguri uriașe ale samsarilor și intermediarilor, de cele mai de multe ori politicieni, și viața de desfrâu a celor cu câștig ușor, demoralizează viața noastră publică și distruge plăcerea de muncă cinstită, că jaful în averea publică și averile neexplicabile ale unor politicieni, ajunși și miniștri în această țară, încurajează și garantează jaful subalternilor, că lipsa de control și de pedeapsă a vinovaților duce la generalizarea sistemului de comision, de bacșiș, de jaf în administrația țării.

S'a cerut să se dea funcționarilor salarii omenești care să-i puie la adăpost de orice ademenire necinstită. S'au dat soluții: stabilizarea monedei sau introducerea unei monede noi pe bază aur, economii la cheltuielile somptuoare și de lux, reorganizarea

ministerelor și reducerea numărului funcționarilor la strictul necesar.

Mirajul revalorizării, cerințele de partid din ce în ce mai numeroase, demagogia față de funcționarii au împiedicat rezolvarea problemei.

S'a cerut alungarea samsarilor din ministere, pedepsirea celor ce dau sau primesc comision, bacșiș sau mită, s'a cerut pedepsirea unor cazuri concrete și nu s'a făcut nimic. Interesele politice erau mai mari!

S'a cerut controlul averii tuturor funcționarilor publici sau care au fost funcționari publici, fie civili, fie militari. Sunt notorii averi scandaloase făcute fără nici o justificare, desfășurate și folosite cinic în văzul și protestul tuturor, și nu se găsesc nimeni să ia o măsură. Ar fi să se lovească în cei mai de frunte partizani politici!

S'a cerut impozite mari pe averile mari, pe cheltuielile de lux și desfrâu. S'au mărit în schimb impozitele indirecte care lovesc în cei săraci și impozitele pe salarii cari pot fi încasate mai ușor.

S'a cerut organizarea controlului în administrațiile publice și modificarea legii contabilității și a curții de conturi, și nu s'a făcut până acum nimic. Suntem încă la studierea chestiunii de fel de fel de comisii și nu mai pășim la organizare.

Nu s'a făcut nimic din toate acestea, fiindcă totdeauna interesele egoiste de partid au trecut înaintea intereselor generale!

În orice serviciu public, și în special în ministere și direcții generale la București, veți vedea forfotind sute de funcționari fără treabă, sau căutându-și treabă, cu o hârtie în mână învărtindu-se ceasuri întregi prin toate biourourile, urmărind cine știe ce chestie sau hârtie, furând timp, bani și aerul sărac din nenorocitele noastre biourouri.

Nimeni nu vede, nimeni nu are de îndreptat nimic.

Petiționarii cari nu vin singuri să-și urmărească cererea și să stea de capul funcționarilor, cu rugăminți, cu făgăduinți, sau bacșișuri, nu-și văd niciodată rezolvată cererea lor.

Nu cred că există Stat pe lume în care numărul hârtiilor înregistrate pierdute să fie atât de mare ca la noi.

Nu este Stat în care interesul publicului să fie mai nesocotit ca la noi.

Cei mai mulți funcționari sunt fără nici o pregătire și total lipsiți de conștiința datoriei de slujbaş al poporului. Rar când întâlnești funcționari care să fie urmăriți de ridicarea, de perfecționarea serviciului care îi este încredințat. Toți desgustați de tratamentul pe care îl au la serviciu și de mizeria pe care o duc acasă, nu au nici o tragere de inimă la muncă.

Lucrul în ministerele și serviciile noastre e fără spor, e un lucru de mântuială, de batjocură și chiul.

Pe funcționarii publici îi putem grupa în categorii bine definite, dar nu vom insista.

Sunt unii funcționari devotați și cinstiți în fond, cu care s'ar putea duce bine administrația publică, sunt alții lipsiți de orice calitate sufletești, veniți aici pentru câștig ușor și fără muncă.

Sunt unii cari trăiesc o viață grea de mizerii, supti la față, cu ochii rătăciți, necurmat în căutarea unui liman, sunt alții care trăiesc minunat, fie că slujba li-e o sinecură, fie că li-e un izvor de mare câștig.

Într'un asemenea amestec nu putem găsi spiritul unei bune administrații a serviciilor publice.

Statul nostru nu are un corp de funcționari omogen, bine pregătit, integru și corect, care să menție și să impună ideea de autoritate.

Fără selecțiune, fără răsplată muncii fiecăruia și fără ridicarea prestigului de funcționar public nu vom putea întări și înălța autoritatea Statului nostru.

Într'un mare serviciu public un director spunea zilele trecute unui fabricant-furnizor următoarele:

„Jumătate din funcționarii mei rămân aici la 12 și își satură foamea cu un ceai cu pâine. Gârbovi și prăpădiți, cu zilele la gură de-abea pot munci, îi chinuie și foamea și grija celor de acasă.

„Banul pe care li-l dai dumneata ca bacșiș, îl privesc cu înfrigurare, căci el le va da puțința să ducă o bucăică de pâine mai mult acasă?”

Care funcționar plătit sub necesarul de viață își va putea scuti umilința de a primi un bacșiș?

Dar vine și ademenirea!

Funcționarul cu o însărcinare de aprovizionare, plătit insuficient, va primi comision dela un furnizor sau altul pentru a fi preferit. Slujbașul Statului nu va căuta ca aprovizionarea să fie făcută în cât mai mare folos al serviciului; el nu va urmări decât puțința de a obține un comision cât mai mare.

Tot astfel funcționarul care administrează un bun al Statului, dacă nu poate trăi cu ceea ce-i dă Statul, va fi silit să primească mita, în schimb căreia un bun al Statului este schimbat sau vândut sub costul lui, unui speculator.

Și, în fine, vine delapidarea!

Mănuind bani străini, când viața lor e plină de nevoi și griji, funcționarii puțin plătiți vor fi îndemnați să fure.

La început luând pentru a-și acoperi o trebuință urgentă cu gândul să-i înlocuiască. În neputință de a-i pune la loc, ia alți bani pentru a-și acoperi alte lipsuri și ia mai mult pentru a-i specula și a acoperi întreaga sumă delapidată. Și așa din groapă în groapă, ajutat de lipsa de control și de plăcerea unei vieți mai bogate și mai plăcute, funcționarul necinstit se afundă în mocirlă și în pierzanie. El știe că la sfârșitul acestei curse nebune, e sau rușinea definitivă sau moartea, și atunci îl apucă frenezia delapidării, și merge nebunește spre prăpastie.

Sunt vinovați? De sigur, ar fi putut acești oameni să fie mucenici, să vadă murind acasă ai lor, să se vadă distrugându-se ei însuși zi de zi, și să fie cinstiți, să nu puie mâna în ban străin. Dar dacă nu toți oamenii au suflete de martiri, și exemplele rele din jurul lor îi zguduie în fiecare zi, sunt numai ei vinovați? Nu!

Conducătorii acestei nefericite țări, care au ținut și țin funcționarii în mizerii, care au tolerat și tolerează, au acoperit și acopăr toate ticăloșile, sunt întâiu vinovați!

Necinstea care se ivește în fiecare colț nu e întâmplătoare, e generală. Măine va izbucni, va trebui să izbucnească, fiindcă nici o putere omenească nu o va putea opri până la sfârșit.

Poate această izbucnire va putea fi amânată, conducătorii înspăimântați de prăbușirea întregii administrații publice vor căuta să acopere. Sunt amestecați mulți, unii foarte sus, scăpându-i pe ei, vor fi scăpați și mulți alții mai mici. Sunt oameni partidelor, care sunt apărați cu cinism chiar când sunt dovediți, — să ne închipuim că nu vor fi acoperiți când încă ticăloșia lor nu va fi publică?

Vom ajunge, poate, când și procurorul va fi împiedicat să-și facă datoria!

Interesele partidului, — ce zic? —, interesele patriei vor dicta această măsură!

S'au descoperit fraude și excocherii cu improprietărea. Un județ a fost jefuit, s'a alarmat toată lumea, agronomul e dat în judecată. Tărănimea, jefuită și în alte părți, cere dreptate, cer și alte județe anchetă. Mișcare de revizuire. Primejdie! Automat cade comunicatul ministerului și cere — ce grozăvie! — patriotism, închidere de ochi patriotică pentru acoperirea tuturor ticăloșilor, pe care îi știm, pe care îi putem numi, pentru ca mișcarea pentru dreptate a țărănimei să nu ia proporția.

La fel va fi mâine. Se va cere închiderea patriotică a ochilor asupra tuturor fraudelor, pentru a stânga o legitimă revoltă ce clocotește în sufletele noastre ale tuturor, pentru a acoperi rușinea țării.

Dar noi știm că nici satisfacerea dreptății jicnite, nici satisfacerea cinstei ultragiate nu duc la revoltă, ci, dimcontră, la liniște și echilibru sufletec. Se urmărește totdeauna însă salvarea unor vinovați care sunt privilegiați.

Ei bine, aceasta revoltă!

Și pentru aceasta putem afirma că nimeni nu va putea împiedica prăbușirea administrației noastre viciate. Curățirea radicală a putreziciunii noastre publice nu poate să întârzie.

Un popor sănătos, curat sufletește și moral ca al nostru nu poate ieși decât întărit și înălțat dintr'o asemenea purificare.

Tot ce este cinstit și curat în această țară cere măsuri radicale, oricâte jertfe ar cere ele și oricât de mari ar fi acele jertfe.

N. Ghiulea

Viața spirituală a Greciei în epoca elenistică

Iată o problemă care, la prima vedere, ar părea cu totul străină de cadrul și preocupările unei reviste de actualitate. Ce alt interes decât cel pur științific poate prezenta pentru noi, astăzi, un tablou al vieții spirituale a Greciei, după Alexandru cel Mare? Și totuși. Alexandrinismul oferă prea multe asemănări cu viața noastră pentru a putea fi trecut cu vederea. Studiul lui ne ajută, dacă nu la deslegarea, cel puțin la conducerea, la precizarea unor probleme care devine tot mai actuală. E vorba de antinomia ce rezultă, în spiritul individului, dintre or-

ganizarea crescândă a vieții externe, cu tehnica ei tot mai impunătoare, și dintre desorganizarea tot atât de crescândă a vieții interioare. E paradoxal, nu? Și totuși, pentru epoca de care e vorba, lucrul pare a fi adevărat, deși ar fi natural ca rânduiala din afară să condiționeze și pe cea dinăuntru, pe cea din spiritul nostru. Din acest punct de vedere mai ales, asemănarea dintre viața alexandrinilor și viața noastră mi se pare izbitoare. Nu că aș fi convins de periodicitatea vieții istorice a omenirii. E greu, dacă nu imposibil, ca două epoci să se repete. Cu

toate astea uneori potrivirile sunt atât de mari, că nu se poate să nu-ți atragă atenția. Istoria-ca și natura, are uneori capricii ciudate. Ea repetă în timp și spațiu, uneori, cu o identitate surprinzătoare. Nu vi s'a întâmplat să descoperiți în vreo stampă sau tablou vechi, portretul cutărui cunoscut de azi, repetat cu o umitoare asemănare? Tot așa și în viitor. De câte ori mă opresc asupra alexandrinismului, nu mă pot împiedeca de a găsi o mulțime de trăsături comune cu viața de azi.

Deosebirea dintre viața spirituală a

Greciei, dinainte și după sfârșitul marelui cuceritor macedonean, nu stă atâta în diferențele profunde provocate în configurația geografică și în sistemul de guvernământ al popoarelor grecești, cât în repercurșia pe care aceste evenimente au avut-o asupra organizării vieții materiale și spirituale în toată acea epocă numită elenistică. Raționalismul și subiectivismul, care începuse să pătrundă viața grecească în sec. IV, triumfează acum în toate domeniile. Tehnica organizează și ușurează condițiile materiale ale traiului. Bătăgăia e acum mai mare, după aceste campanii cari deschiseseră drumul Asiei, și care în viața de atunci echivala cu ceea ce a însemnat pentru Europa descoperirea Americii. Libertatea propriu zisă a individului e acum mai mare. Politica începe să joace un rol din ce în ce mai însemnat în preocupările cetățeanului. Și doar, în epoca precedentă, legăturile acestuia cu statul, erau așa de mari că i umpleau aproape toată viața. Acum cetățeanul e liber să se ocupe de sine și de ale lui. Înlesnirile tehnice îi dăduse pe de altă parte puțința de a-și agonisi traiul cât mai ușor, mult mai ușor ca înainte. Dacă ne gândim numai la aceste două aspecte ale vieții de atunci, ne putem da seama de câștigul de timp pe care-l realizează individul în aceste monarhii create după moartea lui Alexandru. Dacă înainte el era silit să-și creieze singur condițiile favorabile pentru câștigarea celor necesare traiului, acum orânduirea lor într'un sistem tehnic îi e asigurată; dacă înainte era nevoit să pândescă, să studieze și vicisitudinile capricioase ale vieții, pentru a se putea menține la suprafață și a smulge cu energie și curaj bunurile vieții materiale, acum traiul extern e sistematizat în organizație rânduiește rigid și el n'are decât să se încadreze în această rânduială pentru a-și căpăta locul lui asigurat. Viața îl acaparează și-i fixează locul lui, în loc ca el să intervie s'o modeleze în sensul nevoilor lui, cum erau silite generațiile dinainte, din epoca de idealism eroic. Spiritul lui e astfel liberat de o mulțime de preocupări materiale. În această libertate se plătește scump, căci individul pierde tot mai mult legătura cu realitatea, și pierde din conținutul real al vieții. Puterile din afară câștigă preponderanță asupra lui, de oarece ele îi determină cursul extern al vieții, ele îl poartă fără ca el să poată interveni efectiv în rânduirea cursului lor.

Organizarea tehnică a existenței a dus pe de altă parte la o specializare din ce în ce mai mare a profesiorilor; astfel domeniul activității fiecăruia se restrânge din ce în ce mai mult. Munca se automatizează și urmarea e cea pustiire a vieții spirituale, care nu mai poate fi umplută, înviorată de această muncă ce nu mai poate da ființei sale o pecete caracteristică. Viața internă a individului rămâne mai liberă, întru cât el nu se poate identifica total cu munca sa, și astfel se produce acel divorț între viața din afară și cea dinăuntru. Sufletul lui, în loc să se contopească cu lumea ex-

ternă, începe acum tocmai la limita unde această lume își termină domeniul ei.

Pe când la grecul clasic viața lui era identică cu munca și munca îmbrățișa toată această lume externă, acum, în epoca elenistică, unitatea vieții se sparge. Individul se dublează: viața lui spirituală e una, munca lui e alta. După ce raționalul care era în sufletul omului s'a impus și a organizat lumea din afară, acest rațional a părăsit par'că sufletul omului, lăsând în locu-i viațaionalul care caracterizează acum viața interioară a individului, care ajunge mai mult pradă sentimentului și fantaziei arbitrare. Predominarea irpaului, în cea mai flagrantă contradicție cu structura externă a vieții, și totuși ea o urmare necesară a sa, ajunge semnul caracteristic al timpului.

Viața sufletească a individului, în urma tehnicizării și ușurării condițiilor de existență, devine cu totul liberă și capătă o intensitate cu atât mai mare, cu cât nu mai e legată de nici un scop real. Lanțul capricios de impresii și sentimente, pe care-l oferă tumultul întâmplărilor externe, alcătuiește acum singurul conținut al vieții. Arbitrarul, lipsa de logică triumfă împotriva oricărei constrângeri pe care ar vrea să o impună rațiunea. Nu greșim când afirmăm că impresionismul e nota dominantă a acestei vieți sufletești, care, în goana ei după senzații și impresii veșnic noi, ce se tocose foarte repede din pricina fragilității lor și a lipsei de legături cu realitatea, începe să cunoască teribila boală a plictiselii, de care n'avea ideile Grecia eroică.

Știința, care-i expresia cea mai vie a raționalismului tehnic al epocii, nu scapă nici ea de caracteristica vremii. Știința integrantă și impunătoare dela începutul sec. IV, care construisese o sinteză magnifică, încremenise acum în formule gata, din care ronțăesc comod epigonii. Aceștia nu mai au curajul sintezelor.

Acum cercetarea detaliului, monografia și cunoașterea realității superioare, țin locul de căpetenie. Inșă astfel legătura cu întregul e pierdută. Chestiuni de detaliu se tratează cu cea mai mare sârgăritate, fără considerație asupra importanței lor intrinsece și fără a încerca de a le integra într'un sistem.

Pasiunea detaliului pentru el însuși și fără preocupare de sinteză înseamnă pulverizarea și degradarea științei.

Nevoia de cultură grabnică și sumară se face cât mai simțită. De aci apariția colecțiilor, lexicoanelor, instrumente comode de a te informa repede și superficial, dispensându-te de contactul înviorător cu izvorul principal.

Plictiseala crescândă creiază o cât mai bogată literatură de distracție. Arta care înainte corespundea unui scop, unei funcții sociale, și era legată intim cu viața, devine acum un mijloc vulgar de ucidera timpului de prisos, care stă din belșug la dispoziția individului. Tragedia și comedia, fructe robuste ale unei epoci de intensă viață spirituală, fac loc mimului — echivalentul cinematografului nostru — și varietelului, reprezentat prin

producții dramatice dubioase, întovărășite de muzică. Epopeea e înlocuită prin idilă, elegia prin epigramă.

Forma trece și ea prin aceleași prefaceri. Stilul e sacadat, frazele mici sunt la modă. Amploarea perioadei bogate e abandonată pentru a face loc sentinței grabnice și costelive. Petrekerile, distracțiile, cari mai înainte aveau un obiect și erau puse în legătură cu fenomene mai importante ale vieții, cum erau sărbătorile lui Dionisiu, sunt acum cultivate numai pentru ele înșile. Distracția era înainte un corolar al sărbătorii, acum ea devine lucrul de căpetenie. Plăcerea e scopul suprem al vieții și erotica cel mai bun mijloc de satisfacere al ei.

Sentimentul pentru adevăratele valori mari ale vieții se pierde.

Rezultatul acestei pulverizări a vieții în impresii fugitive, acestei distrugerii a unității integrante a existenței, este o debandadă a vieții sufletești a individului care nu mai știe și nu mai poate să dea vieții sale un scop trainic. Legătura intimă cu societatea e foarte slabă, deci viața socială e foarte desvoltată. Dar e ceva mai mult periferic. Comunitatea vie și strânsă a cetățenilor în jurul unui ideal, unei ținte, a pierit. Statul și societatea se reduce acum la un conglomerat de existențe separate. În locul voinței tenace și conștiente, domină capriciul și impulsul. Personalitatea dispăre. Valorile mari obiective sunt târâte și ele în mobilitatea șovăitoare a sentimentelor și impresiilor, pentru care nu există nimic absolut, nimic permanent. Unitatea trainică a vieții se îmbucătățește într'un șir de impresii fără consistență, de clipe fugare, care nu permit individului să se ridice în sfera unor valori mai înalte, mai serioase, mai generale.

Iată în câteva trăsături tabloul moral al societății grecești în epoca elenistică. Las în sarcina cititorului să constate câte din aceste trăsături și care din ele coincid cu cele ale vieții din epoca noastră, și nu mă îndoiesc că și el va fi izbit de asemănarea dintre lumea de acum și cea de atunci.

Din contemplarea acestui tablou din antichitate se va vedea că în acea epocă, evoluția individualismului se terminase. Dacă epoca clasică înseamnă smulgerea personalității din înțelestarea puterilor obiective, epoca elenistică ne arată nimicirea acestei personalități prin sine însuși, prin prea marea libertate și desvoltare a vieții sufletești anarhice, deslipite de realitate, de scopul serios al vieții. Pe deoparte, tehnica ce ușurase condițiile de existență, pe de altă parte raționalismul excesiv ucisese sufletul. Viața din afară subjugată și aservită scopurilor omului, se răzbunase nimicind viața din năuntru. Libertatea prea mare, răgazul din belșug, se arătaseră ca un lucru primejdios.

Nu de mult un american ingenios, constatând că progresul continuu al tehnicii va libera cu timpul pe om de obligația de a mai munci, se întreba dacă acest lucru va constitui un bine sau o nenoro-

cire. Și el e de părerea că această liberare a omului prin mașină va fi o nenorocire pentru om. Ideia e paradoxală, dar istoria vieții spirituale în epoca elenistică pare a ne dovedi că americanul are dreptate. Tehnica se răzbuună și ucide sufletul. Natura subjugață nimicește pe cel care o subjuga. Deși ar trebui logicește să ne așteptăm ca sporirea libertății să întărească, să intensifice viața spirituală, constatăm totuși că această liberare corupe și destrămează și sufletul și unitatea vieții, pentru că ea prea îndepărtează sufletul de contactul cu realitățile robuste.

Iată deci schițată — pornind dela o epocă așa de veche — problema raportului dintre tehnică și spirit, problema

care în vremea noastră e de o actualitate și mai arzătoare decât în epoca elenistică. Primejdia căreia a sucombat cultura elenistică, ne pândeste și pe noi. Și n'ar fi cea din urmă datorie a științelor sociale de azi să caute să ne arate până la ce limite trebuie să meargă tehnicizarea vieții externe, pentru a nu ne ucide sufletul, care azi — poate tocmai din exagerația tehnicizării condițiilor de existență — tânjește din ce în ce mai mult. Sufletul lumii noastre, și-a pierdut viguroasele aripi de altădată, sufletul vremii noastre e în agonie. Nu oare tehnica, e în cea mai mare măsură vinovată de această agonie?

S. Bezdechi

ACTUALITATI

Propaganda culturală în Capitală

O capitală ar trebui să fie în fruntea tuturor acțiunilor publice dintr-o țară, fiindcă acolo sunt concentrate, mai mult ca în orice alt oraș, mijloacele necesare oricărei activități mai mari. Cu privire la capitala țării noastre nu se potrivește însă acest lucru.

Înainte de războiul pentru întregirea neamului, Bucureștii erau capitala unei țărișoare cu abia cinci milioane de suflete și cu o viață culturală, în sensul modern, care-și deschisese orizonturile, spre cari trebuia să nizuiască, dar căreia-i lipseau încă multe elemente absolute necesare pentru conducerea corăbiei culturale spre acele orizonturi. Ca stat tânăr, din punct de vedere al civilizației moderne, România veche își dădea seama că dela situația ei până la situația de civilizație a țărilor din apus conduc nenumărate drumuri, unele mai scurte, altele mai lungi, unele mai ușor de străbătut, iar altele mai anevoioase. Era greu de ales între aceste drumuri și ea totdeauna, când omul se vede pus în fața mai multor posibilități, întinde mâna după cea mai apropiată.

Pentru a putea înțelege bine și judeca cu justetă situația de azi a vechiului Regat, sub raport cultural, trebuie să avem în vedere, că din momentul trezirii la viața modernă România se vedea pusă în fața a două alternative: Sau să înceapă clădirea culturai naționale, pas de pas, printr'o evoluție firească, cum s'a făcut aceasta în cursul unor lungi secole de muncă și stăruință în țările cu civilizație apuseană, sau să ia de-adreptul roadele culturii și civilizației, obținute de aceste țări, și prin adaptarea la împrejurările din țară să și le însușească pur și simplu.

Evident, că modalitatea primă ar fi dus la rezultate mai bune, întrucât cultura și civilizația națională s'ar fi dezvoltat în deplină conformitate cu însușirile și aptitudinile firești ale poporului român, dar ar fi reclamat o epocă foarte lungă pentru desăvârșirea lor; modalita-

tea a doua oferea avantajul scurtimei în durata de timp, dar avea desavantajul ce-l prezintă orice clădire rău construită: temelie bună și acoperiș cochet, dar locuința, care e lucrul principal la orice casă, slabă și necorespunzătoare.

Din nefericire prima generație de constructori ai României moderne a ales calea aceasta din urmă și cu râvna lor și cu puterea lor constructivă de netăgăduită valoare au dat noului stat român, care renăștea după suferințe de secol, într'un timp relativ foarte scurt, o înfățișare de viață modernă. Probabil că acea minunată generație de oameni avea o încredere atât de mare în aptitudinile poporului român încât era convinsă și sigură, că urmașii ei vor proceda fără întârziere la consolidarea operei lor culturale făcând construcțiile necesare pentru legătura dintre temelie, care era poporul român cu recunoscutele sale virtuți sufletești, și între acoperișul pompos ridicat în pripă de primii constructori. Spre nenorocul poporului român acei urmași n'au fost însă la înălțimea înțaișilor lor și astfel clădirea culturii naționale a rămas așa cum o vedem azi: o pătură țărănească sănătoasă și cu admirabile pre-dispoziții spre civilizație, dar în majoritatea ei lipsită de cultură, și o clasă de intelectuali ajunsă la cel mai înalt grad de cultură, dar foarte redusă ca număr; avem mulțime de sate fără școli, iar unde sunt, acestea nu pot înfrunta nici cea mai binevoitoare critică, în vreme ce școlile înalte treceau (vorbim de starea dinainte de război) peste necesitățile populației. Era, cu un cuvânt, o stare anormală, o stare bolnavă, care făcea un mare gol în viața publică și de stat a vechii României.

Asta era situația la începutul războiului mondial. Proporțiile acestui raport dintre progres deoparte și starea pe loc de altă parte s'au adâncit și mai mult prin consecințele războiului. Clasa intelectuală a sângerat mult și golurile rămase pe urma celor căzuți pe câmpul de

luptă n'au putut fi împlinite cu elemente de valoare echivalentă; clasa țărănească care până la război era apatică față de școală și progres, se trezise deodată cu un puternic dor în suflet pentru amândouă. Țărâniea cerea acum învățături și lumină, dar pătura cărturărească, arătată mult în rândurile ei, nu mai avea elementele necesare pentru a putea satisface cerințele țărâniei prinsă ca prizonieră de frigiditatea culturii și progresului. În lipsă de elemente bine pregătite pentru marile nevoi de tot felul create de război, golurile au fost în parte completate cu „umpluturi”. Astfel s'a creat acea promiscuitate de cultură și civilizație, care a atins atât de neplăcut în deosebi societatea din Ardeal.

Unirea vechiului Regat cu provinciile surori, în loc să amelioreze situația, a înăsprit-o și mai mult. Luând sub cercetare numai raportul dintre Regat și Ardeal, ca cea mai importantă dintre provinciile alipite, trebuie să recunoaștem că Ardealul a dat foarte puține elemente culturale pentru nevoile generale ale țării întregi, în vreme ce Regatul a trimis aici un număr mare de pioneri ai vieții naționale românești, dacă nu-i putem numi pe toți pioneri ai culturii naționale. Prin cei trimiși în noile provincii s'au slăbit și mai mult rândurile intelectualilor din Regat ceea ce, în mod firesc, a avut ca urmare o stagnare a vieții culturale în întreg ținutul Regatului. Această stagnare nu s'a resimțit, desigur, nicăiri așa de mult ca la București.

Capitala noii României nu se mai prezenta în condițiunile cerute și impuse de noile împrejurări. Toată lumea conștientă își dădea seama că cetățeanul de azi al Bucureștilor nu se mai poate prezenta ca cel de ieri, căci alți ochi sunt îndreptați acum asupra lui, ochi obișnuiți să vadă civilizația apuseană la tot pasul. Cei ce-și dădeau seama de aceasta vedeau, că o îndreptare urgentă a situației trebuia să se producă. Mai înainte însă de a îndrepta lucrurile trebuia să se îndrepte oamenii. Golul produs de împrejurările arătate mai sus, trebuia umplut. Viața de după război demoralizase și spiritele mai ordonate. Problemele culturale fură date uitării și totul se învârtă în jurul intereselor de ordin material.

În fața acestei situații îngrijorătoare trebuia o intervenție rapidă și bine pregătită în vederea obținerii unui efect cât mai eficace. Lucrul principal era de a combate cauza principală a răului general, care infectase toată viața socială. Acest rău era politica demagogică, ce se făcea la orașe ca și la sate de oameni fără nici o pregătire pentru viața publică, dar cari au profitat de chaosul produs de război spre a-și lua roluri de conducători.

Propaganda politiceii demagogice nu putea fi combătută decât tot prin o contrapropagandă cu caracter cultural și cu mijloace cinștite și serioase. Astfel au luat ființă în București, în mod aproape

spontan, diferite inițiative pentru propagandă culturală la toate păturile sociale. Profesori universitari și secundari ca și modești învățători dela școlile primare, publiciști și ziariști s'au pus în serviciul cauzei culturale și prin conferințe, prelegeri și lecturi au căutat să trezească în sufletele amorțite ale cetățenilor bucu-reșteni din nou interesul pentru chestiunile și problemele culturale, îndrumând viața iarăș spre preocupările superioare ale civilizației.

În domeniul științelor s'a impus după război în mod cu totul deosebit sociologia sau știința de a cerceta și cunoaște legăturile cari există între individ și societate, ca și între diferitele clase sociale, și cauzele cari influențează în mod hotărât desvoltarea sau stagnarea acestor elemente organice ale societății omenești. Fără cunoștința temeinică a acestor legi sociale legislatorul și politicianul, ca și vastul aparat chemat să aplice hotărârile și dispozițiunile acestora nu pot face adevărată operă de stat și națională. Popularizarea în cercuri cât mai largi a acestor cunoștințe era una dintre cele mai urgente probleme ale preocupărilor de propagandă culturală. România nouă punea tocmai acestor factori sociali cele mai mari și mai grele probleme, căci aceștia erau chemați să creieze baza legală a noului stat prin armonizarea și unificarea vieții publice și de stat, regulată în cursul veacurilor trecute prin patru sisteme diferite de legislație și obiceiuri ale diferitelor popoare.

Din recunoașterea acestei imperioase necesități a luat ființă „Institutul social român” de sub conducerea d-lui prof. univ. Dimitrie Gusti, care a fost primul organizator al propagandei culturale sistematice în capitala țării. D. prof. Gusti a ales pentru conferințele institutului de sub conducerea sa sistemul de a trata într'un ciclu de conferințe un singur subiect, care astfel poate fi lămurit din toate punctele de vedere. Până acum s'au ținut în patru ani consecutivi următoarele cicluri de conferințe: 1. „*Noua constituție a României*”; 2. „*Doctrinile partidelor politice*”; 3. „*Politica externă a României*” și 4. „*Sate și orașe*”.

Data fiind împrejurarea, că conferințarii sunt aleși, cu puține excepții, dintre persoanele cele mai competente, conferințele „Institutului social-economic” prezintă, din punct de vedere al principiilor ce le reprezintă, destul de unitare, păstrând în același timp și caracterul personalității conferențiarului. Rar se întâmplă, ca d. e. la ultimul ciclu „Sate și orașe”, ca păreri expuse de unii conferențiarți să se bată în capete una cu alta. (Spre pildă: un conferențiar lauda satele și orașele construite după principiile moderne cu străzi lungi și drepte, iar d. prof. N. Iorga făcea în conferința sa apologia târgului românesc cu străzile sale întortochiate, care-ți produc la tot pasul noi surprize).

Conferințele acestea sunt publice și totdeauna foarte cercetate. Efectul lor moral și științific, ce-l exercită asupra

auditorului, e, desigur, foarte apreciabil.

Un alt ciclu de conferințe, cari prin afinitatea subiectelor ce le tratează întregesc conferințele de mai sus, e acela organizat de „Institutul economic al României” de sub conducerea dlui Gheron Netta. Și aici conferențiarții sunt recrutați dintre specialiști în materie și astfel auditorii pot profita mult din audierea lor.

A treia organizație culturală, care de asemenea aranjează an de an cicluri de conferințe publice e „Universitatea liberă” de sub conducerea dnei Sabina Cantacuzino. Conferințele organizate de această societate tratează subiecte mai variate și cu caracter de cultură mai generală. În anul acesta a organizat ciclul de conferințe asupra războiului independenței dela 1877—78, din prilejul împlinirii unui semicentenar dela triumful oștirea române pe câmpul de luptă dela Grivița și Plevna. În acest ciclu a ținut trei conferințe însuși d. Ion I. C. Brătianu, actualul prim-ministru, care prin destăinuirea unor lucruri din tainele diplomației din acele vremuri a făcut lumină în multe chestiuni, necunoscute sau greșit interpretate până acum.

Toate conferințele organizate de menționatele societăți culturale se publică mai târziu și în reviste sau în broșuri separate, astfel că ele pot fi utilizate și de persoane cari nu au posibilitatea de a le audia.

Afară de aceste societăți cu cadre mai mari, mai sunt în București o mulțime de societăți mai mici, cari deasemenea se ocupă de propagandă culturală în cercurile lor restrânse. Printre acestea sunt și societățile conduse de femei și cari se ocupă îndeosebi de problemele feministe.

O deosebită mențiune trebuie să facem despre „Liga Culturală”, care prin comitetul său de doamne, al căror suflet inițiator este d-șoara prof. Florica Georgescu, secretara acestui comitet, întreține cultul și dragostea pentru dansurile și costumele naționale, prin aranjarea de cursuri speciale pentru tineretul universitar și prin serate etnografice, la care costumul și dansul național sunt obligatorii.

Nici partea religioasă nu este neglijată. În multe biserici preoți însuflețiți de misiunea lor țin regulat predici, iar la patriarhie se țin conferințe religioase, cari au un mare ecou în pătura de jos a populației. Datorită acestor conferințe s'au făcut în timpul mai nou mai multe convertiri dela islamism la creștinism.

Sub impulsul noului curent spre lumină și cultură au luat ființă și ateneele populare pe cartiere. Activitatea acestora nu se mărginește la o categorie anumită de subiecte, ci cuprinde un program foarte vast și variat. Pe lângă conferințe și lecturi, programul lor mai are și puncte distractive compuse din recitări de poezii și din audiții muzicale. E de remarcă că la partea aceasta a programului își dau concursul, în mod desintezat, artiști dela Teatrul Național și dela Opera Statului.

Propaganda acestor atenee se adresează în primul rând populației din cartierele marginale ale capitalei și efectul lor este minunat. În Duminicile, când ateneele de cartiere își deschid porțile, sălile de conferințe se umplu până la ultimul loc, iar cârciumele se golesc. Rezultatul obținut de ateneele populare dovedește că populația din cartierele marginale, cu totul neglijată în trecut, este dornică și primitoare de cultură.

După cum se vede o întinsă propagandă culturală a luat ființă în capitala țării și pentru toate păturile societății se găsește propovăduitori ai cuvântului cinstit și luminat. Fără îndoială că în viitor această activitate propagandistă va spori și se va intensifica tot mai mult. Efectele bune nu se vor putea constata zi de zi, dar e sigur, că ele se vor produce. Ideile bune și sănătoase, semănate cu gând curat, niciodată nu pier și mai curând ori mai târziu vor da roadele lor folositoare.

În toamna aceasta va intra în rândul acestor societăți de propagandă culturală și „Astra” din Sibiu prin despărțământul său dela București. Asupra programului de activitate al despărțământului București nu putem spune nimic precis, programul acesta nefiind încă fixat. Atâta însă se știe, că „Astra” va căuta să coordoneze propaganda sa culturală cu celelalte societăți în ceea ce privește teritoriul capitalei, dar își va extinde activitatea sa și asupra satelor din județul Ilfov, unde celelalte societăți nu se duc. Satele au fost totdeauna obiectul principal în propaganda culturală desfășurată de „Astra” în cursul celor șasezeci de ani de existență în Ardeal. Ele trebuie să rămână și pentru propaganda culturală în vechiul Regat obiectul principal.

Ion Băilă

Bibliografie

Iosif I. Gabrea: Școala creiatoare, are următorul cuprins: Introducere; Reflexiunea în problemele de educație; Critica ultimelor realizări pedagogice; Noile orientări pedagogice; Individualitate și personalitate în noile orientări pedagogice; Scopul și planul lucrării.

I. Individualitatea: Determinantele preocupărilor de individualitate în filosofie, sociologie și psihologie; Natura individualității; Factorii individualității; Evoluția individualității; Importanța și posibilitatea cunoașterii individualității; Metodele de cunoașterea individualității; Metodele experimentale; Observarea directă; Metoda fișelor; Valoarea experimentului și observării; Tipuri de individualități.

II. Personalitatea: Formarea ideii de personalitate; Esența personalității; Fundamentul psihologic al personalității; Fundamentul sociologic al personalității; Personalitatea și valorile culturale; Personalitatea și progresul; Personalitatea și formele vieții.

III. Dela individualitate spre personalitate: Școala creiatoare; Școala creiatoare în slujba idealului național cultural.

Impresii din principalele orașe ale Insulelor Britanice

Farmecul priveliștei începe dela localitatea Richmond. Totuși încă dela Putney, Tamisa începe să fie acoperită de numeroase bărci în care lumea mănâncă, se repauzează sau se delectează la sunetul cântecelor de gramofon; iar țărnițele ei mărginesc frumoase vile cu grădinițe cât se poate de cochete.

La 4 mile de Putney, se găsește Kew bridge, în apropierea renumitei grădini (Kew gardens). Aceasta grădină se întinde peste 100 hectare și cuprinde în partea estică: numeroase seri de flori și plantațiuni (a orhideelor, victoria regia, palmieri și a diferitelor climate: rece, toridă, temperată etc.). Ești nevoit de multe ori să urci pe scări strămețate la numeroasele seri pentru a observa mai deaproape frumoasa vegetație ce o cuprinde. În partea vestică a grădinei se găsește: arbori masivi dispuși cu multă artă, alce numeroase și largi, boschete de arbuști și pașiști întinse cu variate flori, în special rhododendroni. Un mare lac, basinuri cu nufăr, diferite pagode și temple (romane) completează cuprinsul acestei grădini. Tot în partea estică a grădinei, se găsește și câteva clădiri de lemn unde sunt expuse pentru studii obiectele ce se pot obține prin industria lemnului și a scoarței.

Panorama ce oferă ochilor călătoria pe Tamisa dintre Richmond și Hampton Court Palace, întrece toate așteptările. Vilele drăguțe cu grădinițele lor întinse până la apa fluviului, par niște miniaturi de carton. Din distanță în distanță, țărnițele sunt întretăiate prin buchete de arbori, prin parcul vre-unui castel și prin mici sate sau orașele, care iau aspectul unor porturi pitorești.

Hampton Court Palace este cel mai mare palat regal din Anglia. În el, vezi un amestec bizar de construcții vechi și edificii moderne, dispuse în jurul a 3 curți, împodobite cu statui de împărați romani.

În interior castelului are numeroase săli și galerii cu tablouri. De remarcat bucătăria și vestita pivniță a regelui Henric VIII. Grădina palatului este foarte frumos aranjată și prezintă printre alte curiozități, o viță de vie plantată în 1768, ale cărei ramuri au umplut o seră întreagă. Una din ramuri are o lungime de 100 m. Vița de vie produce anual 2000—3000 struguri negri.

Tot printre excursiile frumoase dar ceva mai departate de Londra se poate socoti și aceea ce s'ar face la celebrul oraș Oxford.

Oxford.

Dintre toate orașele Angliei Oxfordul este acela, care prin puterea intelectuală, a prezidat cel mai mult la emanciparea religioasă și la dezvoltarea politică a poporului englez.

Oxfordul este cetatea creștină cea mai de admirat, de oarece nici un oraș cultural, nu posedă atâtea monumente și nu a văzut ieșind din școlile sale mai mulți scriitori, reformatori, filosofi, oameni politici și de acțiune, care să lase urme așa de profunde în istoria Angliei și chiar a Europei. Nici un oraș deci nu a putut exercita un timp așa lung (aproape 700 ani) o influență asupra rasei atât cât a exercitat-o Oxfordul.

Oxfordul își are un rival în Cambridge. Cei autorizați mi-au spus, că acesta din urmă s'ar bucura de un prestigiu mai mic.

Oxfordul are 26 biserici și 30 edificii celebre, care ar merita să fie vizitate atât din punct de vedere artistic, cât și al însemnătății istorice. Aspectul orașului este într-o câtva curios. Numeroasele și diferitele turnuri ale colegiilor universitare și bisericilor, fațadele sculptate ale castelului sau clădirilor mănăstirești, bolțile de intrare, străzile și bulevardele, togele și beretele profesorilor etc. îi dau un caracter special medieval. Clădirea universității nu are nimic deosebit, în schimb colegiile universitare cu clădirile, capelele și grădinile lor atrag atenția din primul moment. Este de ajuns ca din cele 22 colegii (cu un total de 4000 studenți și 60 profesori, fiecare student poartă insignia colegiului respectiv), să vizitezi câteva pentru ați face o idee și o bună impresie de ele.

Christ Church College, are numărul cel mai mare de studenți și este considerat ca centru academic. Mărețele clădiri ale acestui colegiu sunt aranjate în formă de pătrat. Dacă pridvoarele (asemănătoare celor dela mănăstiri) sunt de admirat, hallul cu superba sa scară, este cea mai perfectă construcție de Oxford.

Mary Magdalen College, are o superbă clădire înălțată prin 3 turnuri. Pridvoarele sunt cele mai frumoase din Anglia.

New College, are o intrare monumentală și o capelă vestită, iar Balliol College păstrează părți construite în evul mediu etc.

Dintre biserici St. Marys se remarcă prin turnul și clopotnița sa în piramidă, St. Petru ca cea mai veche în stil roman etc.

Nu putem termina rezumatul descrierii orașului, fără a nu aminti: frumoasele sale biblioteci (Bodleiana cu manuscrise din sec. 4-lea și Radcliffe); faimosul teatru octogonal (Scheldonian), galeriile de artă ale universității, și frumosul său muzeu cu antichități (Ashmolcen).

O călătorie făcută la Liverpool cu scopul de a trece în Irlanda, mă obligă a schița în câteva cuvinte și acest oraș al Angliei.

Desvoltarea Liverpoolului ca și a Manchesterului (alt oraș industrial al Angliei) este de dată recentă. Liverpool este considerat după Londra ca cel mai important port comercial al Angliei. Docurile sale au o întindere de circa 80 hectare, iar cheiurile și întreprinderile sale ocupă aproape 7 mile.

Orașul este considerat ca un cartier general al serviciilor maritime din toate țările din lume. Dacă la început comerțul său se făcea cel mai mult cu India occidentală, astăzi relațiile cu Statele-Unite, îi aduc un aport important.

Printre industriile locale aceea a grăului, a zahărului, ferului, oțelului și produselor chimice, ocupă primul plan.

În afară de portul său sublim, pe care-l poți vizita cu un tren special, orașul prezintă încă curiozitățile sale. În jurul squalului St. Georges se găsește grupate edificiile cele mai mari și mai frumoase ale orașului (galeria de pictură, muzeul de istorie naturală, biblioteca, oficiul municipal etc.). Catedrala sa încă neterminată, este o clădire care impune prin masivitatea și măreția sa arhitectonică. Bursa (în stilul renașterii), Vama (în stil ionic) Townhall (în stil corintian) precum și drăguțele sale parcuri, merită a fi vizitate.

Dintre orașele Scoției voui schița în primul loc capitala sa, Edimburg.

Edimburgul, constituie prin istoricul și situația sa topografică, una din cetățile cele mai romantice și mai pitorești din Europa.

Străzile Edimburgului au fost în numeroase rânduri, teatru de luptă a diferitelor familii nobile și a crimelor celebre, căci pe aceste străzi și în acest oraș, a fost asasinat contele Douglas, Darnley (al doilea soț al reginei Maria), marchizii Montrose și Argyll etc.

Luptele au existat nu numai între familii, dar între sectele religioase precum și pentru independența țării și a orașului. Ele au durat până aproape de 1800 când prin unirea definitivă cu Anglia, țara realizează un progres constant.

Marii scriitori: Hume, Robertson și în special Walter Scott, contribuiri prin lucrările lor, la cunoașterea capitalei și a țării lor.

La origină orașul avusese două puncte principale: fortăreața înconjurată de stânci și palatul Holyrood. Un singur drum le unea. Cu timpul de o parte și de alta a drumului se construiesc case și se deschid străzi. Pentru apărarea orașului s'a construit un zid puternic. De teama inamicului, populația își construia clădiri în interiorul zidului și odată cu creșterea populației, creștea și numărul etajelor (15—17). Căminii de toate clasele sociale trăiau amestecați în acest spațiu restrâns. Numai sub domnia lui George III, clasa avută începe să-și facă case în afara zidurilor. An cu an bogătașii își înmulțesc locuințele și contribuie la înfrumusețarea orașului. Partea veche a orașului (cu casele vechi) rămâne rezervată clasei sărace. Numai în timpul din urmă, aceste locuințe vechi primesc ameliorări, sau sunt înlocuite cu clădiri moderne.

Ceeace îți atrage privirea imediat ce ai ieșit din gara orașului, este frumoasa fortăreață cu castelul său. În fața castelului există o esplanadă pe care fac de obicei exerciții trupele din oraș. Intre esplanada și castel se găsește o punte mobilă.

Cu toate întăririle sale naturale, castelul a fost luat cu asalt în numeroase rânduri de englezi, de inimiile reginei Maria ca și de proprii săi parlamentari.

Pe un drum mărginit de ziduri înalte ajungi la o cazarmă, care are în apropierea sa vestitul tun, ce anunță orașului prin lovituri ora 1 p. m. O capelă a reginei Margareta, îți indică locul celui mai vechiu cult din țară. Apartamentele reginei Maria, hallul vechiului parlament ca și camera de bijuterii a suveranilor Scoției, merită toată atenția.

Palatul Holyrood cu mănăstirea sa, a suferit de asemenea asediuri și incendii.

Edificiul actual are o formă dreptunghiulară din care trei părți sunt moderne. În interior se vizitează: sala de banchete, galeria cu tablourile suveranilor scoțienți apartamentul lui Darnley cu covorele sale frumoase și apartamentul reginei Maria Stuart. Acest din urmă cuprinde: sala de audiență, camera de culcare cu patul acoperit de cuverturile vechi și cutia de lucru a reginei și cabinetul său de toaletă ce conduce la o mică cameră, unde regina obișnuia să suze și în care a avut loc moartea favoritului său Rizzio, ucis chiar sub ochii săi. Mănăstirea mai păstrează ziduri cu pietre comemorative, o parte din capelă, morminte și cavouri, din care cel mai important este cel regal restaurat de regina Victoria. Parcul regal cu puțini arbori, conține câteva poteci drăguțe, o columnă și

un rând de stânci în formă de semilună.

Catedrala oraşului, are domul în formă de coroană imperială. Interiorul reparat de curând, prezintă galerii drăguţe, ziduri împodobite cu drapel scoţiene şi mormintele celor doi marchizi Montrose şi Argyle, care s'au duşmănit în tot timpul vieţii lor.

Universitatea, Parlamentul, Muzeul şi Galeria naţională, nu prezintă nimic deosebit în arhitectura şi conţinutul lor. Infirmeriile regale adică spitalul, este instituţia care prin numărul şi măreţia clădirilor ca şi prin confortul lor uimeşte pe oricine.

Printre alte curiozităţi ale oraşului, trebuie să menţionăm: monumentul martirilor, casa veche a marelui reformator John Knox şi în special grădinile şi locurile de plimbări.

Una din plimbări este la aşa zisul Colton Hill, un munişor care poartă în vârf un monument a lui Nelson. Se mai găseşte aici: monumentul lui Dugald Stewart, două observatoare şi nişte stâlpi masivi ce ar imita Panteonul.

Grădina publică aşezată în lătura străzilor principale, constituie locul de preumblare obişnuit al populaţiei edimburgheze. Aici avem o privelişte superbă asupra fortăreţei şi asupra coloniei vecine, iar sear-

numeroasele lumini dau acestor părţi un efect din cele mai pitoreşti.

Printre numeroasele statui care împodobesc aceste grădini trebuie să remarcăm pe cea a lui Walter Scott încunjurat de alte mici statui, ce reprezintă personaje din romanele sale.

Portul Edimburgului este la localitatea Leith şi are un caracter pur comercial. Plaja Edimburgului este la Portobello. Această întinsă plajă are un bulevard cu un parapet bine lucrat, mărginit de numeroase hoteluri, restaurante chiar, locuri de distracţie. Frumoasa plajă este plină în zilele de sărbători de mulţimea de cetăţeni care se repauzează sau se delectează cum crede mai bine.

Imprejurimile Edimburgului cu ruine importante sau vârfuri de munţi vrednici de admirat sunt des vizitate de turişti. În special lumea se duce cu numeroase vehicule (ce le stau la îndemână) la vestitul pod Forth Bridge, ce trece peste golful Firth of Forth şi a cărui lucrare de artă, constituie un omagiu ce poate fi adus ştiinţei arhitectonice moderne.

(Va urma).

Dr. Gh. Preda

Secţio aurea

Continuând orientările nouă din domeniul psihologic, ajung la o teoremă geometrică, de care liceanii cam duc groază. Nu le vine la socoteală, ori poate nici nu cunosc maxima lui Platon: „Nici un filosof fără cunoştinţe geometrice”. Adevărat, că nici filosofia nu-i încântă.

Dacă liceanii cam ignorează teorema, cu atât mai vărtos bacalaureaţii o dau de-abinele uitării.

„Secţiunea de aur” sau „secţiunea divină” înseamnă împărţirea unei linii drepte în două segmente (părţi) neegale, aşa fel, ca segmentul mai mic să se raporteze la segmentul cel mare, ca segmentul cel mare la linia întreagă. Cu alte cuvinte, segmentul cel mare devine media proporţională geometrică între segmentul cel mic şi linia întreagă. Pe scurt:

$$S^2 = s \cdot L$$

unde S = segmentul cel mare,

unde s = segmentul cel mic,

unde L = linia dreaptă întreagă.

De ce e secţiune de aur sau divină?

Se spune că trupul omeneşc e construit în sensul acestei secţiuni. Buricul formează punctul divizional.

La bărbat, sfârşiturile sânelui şi punctul ombilical sunt distanţate după secţiunea de aur. Membrele şi alte părţi esenţiale ale bustului sunt aranjate după aceeaşi secţiune.

Proporţiile multor monumente arhitectonice, antice şi medievale; armonia acorurilor muzicale, poziţia frunzelor pe plante, multe configuraţii în universul sideral etc. etc. ne revelează aceeaşi lege geometrică.

Se aplică în măsură largă, dar în mod inconştient, în toate domeniile tehnice şi ale construcţiilor omeneşti. Ca un exemplu grăitor, între multe altele, se aduce catedrala din Colonia.

Aici se pot constata două elemente: numerii şi dimensiunile. Examinându-le mai de-a-proape, în ambele se manifestă o proporţionalitate surprinzătoare.

Mai întâiu, columnele, cari în interiorul domului susţin boltitura de sus.

În partea centrală, unde naia longitudinală se încrucişează cu naia transversală, în punctele de intersecţie, sunt 4 columne.

Potenţa a doua alui 4 este 16.

Acesta e numărul columnelor, cari în două şire, de câte 8, se înalţă în naia transversală.

Ridicând pe 4 la puterea a treia, avem 64.

Acesta e numărul tuturor columnelor din naia longitudinală şi naia transversală.

Numărul 3 iarăş obvine în două potenze, ca 3 şi 9.

Numărul fundamental 3, adevărat 3 la puterea 1, ne dă portalele: intrarea dela vest, sud, nord.

Fiecare poartă principală are 3 uşi. Numărul uşilor face deci $3^2=9$.

Dar la construcţia aceasta gigantică se mai constată şi altă serie interesantă de numerii, care se referă la dimensiuni şi e în conexiune cu secţiunea de aur. Axul longitudinal al clădirii, dela punctul extrem răsăritean la punctul extrem apusean, face 144 metri. Prin cafas (partea corului) dimensiunea aceasta e divizată în 55 metri şi 89 metri. Extensiunea cafasului are în partea băncilor 21 metri iar dela bănci până la marginea răsăriteană 34 metri. Numărul 55 mai obvine odată, ca latitudine externă totală între naia transversală şi turn. Dar şi dimensiunea 21 se mai întâmpină odată, ca diagonala din mijlocul nărilor, măsurată dela centrul unei colonne a patratului

până la centrul columnei diagonal opuse.

Dacă aranjem în serie ascendentă numerii constataţi, avem: 21, 34, 55, 89, 144. Câte doi numerii consecutivi se află în proporţia secţiunii de aur. (Numerii Lamé).

Ai zice, că nu-i mare lucru.

Arhitectul catedralei, ca om învăţat, va fi cunoscut secţiunea de aur. Numai cât uităm, că pe la 1250, când s'a pus temelial acestui monument arhitectonic, sistemul metric nu era cunoscut şi în alte unităţi de măsură (stânjeni d. e.) dimensiunile catedralei mai anevoie dau numerii din seria Lamé, care nici ea nu era cunoscută pe acel timp. De unde rezultă cu deplină evidenţă, că arhitectul constructor a aplicat legea mai mult prin intuiţie genială, în mod inconştient.

Aceleaşi proporţii de „secţiune divină” au mai constatat alţi cercetători în arta tipografică şi de compactorie.

Chestia fiind interesantă, amintesc un caz. În editura lui Velhagen au apărut monografiile geografice, al căror părete anterior era executat în două colori: la stânga, spre călcăiul legăturii, în roşu; la dreapta, în verde. Verdele era mult mai lat decât roşul. Între câmpul verde şi câmpul roşu era trasă o dungă îngustă, despărţitoare, aurită. Un cercetător aflând foarte cu gust legătura aceasta, începu a face măsurări constatând că lăţimea câmpului verde era de 110 mm., iar a câmpului roşu de 68 mm. Ei, dar numerii aceştia şi suma lor ($68+110=178$) ne dau o proporţiune aproape exactă de secţio aurea.

În interiorul monografiilor, lungimea şi lăţimea paginilor tipărite erau de 202 şi 125 mm., cari numerii, împreună cu suma lor ($202+125=327$) iarăş ne dau o secţiune de aur, fiind patratul lui 202 aproape egal cu 327×125 .

Cercetătorul făcu deci întrebarea la editor, că oare tipograful şi compactorul lucrat-au după calculaţii prealabile, ori numai prin hazard? Primi răspunsul, nu tocmai surprinzător, că nici unul, nici altul, nici umbră de intenţie, nu a avut de a calcula prealabil dimensiunile din chestie, ci ambii s'au lăsat conduşi exclusiv de simţul lor estetic şi de dorinţa de a face lucruri de bun gust.

Gavril Todica

Bibliografie

Nicolae Sulica: O notă publicăţie românească din secolul al XVI-lea, liturghierul diaconului Coresi, tipărit la Braşov în 1570. Târgu-Mureş, 25 lei.

Statistica Agricolă pe anul 1926, partea II: producţia agricolă.

Iosif I. Gabrea: Şcoala creatoare (Individualitate-Personalitate). Editura Casei Şcoalelor, 1927. Lei 115.

C. Ionescu-Olt: Pro gloria Bacchi, versuri. Bucureşti, ed. G. Iliescu.

Viaţa Agricolă, 1—15 Iulie.

Viaţa Medicală, Aug., Sept.

Costruire, Ialje-August.

Buletinul Agriculturii, nrul 8 seria II.

Graul Românesc, Iunie.

Porecle logojenești

(Urmare)

Sunt de vr'un interes, de vr'o însemnătate ori valoare numele de batjocură?

A) Multe supranume caracterizează însușiri sufletești și trupești, bune și rele, ale celor ce poartă numele; caracterizează întâmplări și fapte din viața lor. Caracterizarea se face prin cuvinte, ce cuprind ceva pozitiv sau negativ din ființa celor porecliți sau stau cu aceștia în oarecare legătură de multe ori neștiută și nici înțeleasă. Așa avem nume de:

1. *Plante*: Busuioc, Iorgovan, Varză, Brozbă, Ciuparcă Ceapă, Romăniță, Mazere...

2. *Animale*: Cucu, Gaiță, Purecu, Chițoranu, Stigiliță, Pipălăc...

3. *Diferite obiecte de casă și instrumente*: Potcoavă, Bumbu, Ciucure, Părlău, Pozdări, Laută, Broancă, Mezdreală, Barosu, Ciutură, Poiată, Roată...

4. *Membre corporale*: Gură, Bot, Hodoloni, Pană, Pele etc.

5. *Defecte corporale*: Curtu, Subțire, Cocoșilă, Fonfu, Sgăia, Gângavă...

6. *Meseriași*: Săpunariu, Berbiriu, Tăbăcariu, Chirșneru, Pălărieriu...

7. *Slujbași și aristocrați*: Porțieșu, Sănătoru, Căprariu, Nemeșu, Baronu, Grofu, Ministeru, ba avem chiar și un Impărătușu și un Osman-Pașă.

8. Din numele de batjocură, luate dela *mâncări* vă fac — spre variațiune — o

Listă de bucate logojenești

Mezeluri: Brânză, Cârnați, Sângerete, Burfan, Căiegană.

Supe: Zamă de Curechi cu Pește verde, Ciorbă de Burfan.

Legume: Brusture, Brozbă, Păsuloni, Mazăre, Ciuparcă, Varză-Umflată.

Fripturi: Cerec de Ied, Pecina în Untură, Găscă, Iepure, Sciuculiță, Șaran.

Prăjituri: Scovardă cu Brânză, Cocârțau, Chiflă, Cucuruz, Aliviță, Poame: Mere, Pere.

Mâncări și băuturi răcoritoare: Moare, Zăr, Covăsit.

Afară de numirile ca cele înșirate până aci, logojenii mai au o sumedenie de numiri de batjocură, la cari te miri cum au ajuns. Filologi iscușiți poate că le vor afla originea și da de capăt — cel puțin la unele din ele.

B) Sunt nume de batjocură, în cari se păstrează tradiții familiare de mare valoare. De pildă: Familia Făgăraș, poartă supranumele de Nemeșu. Istoria Logojului cunoaște nobili (nemeși) de Fogarasy.

O familia logojană Dobrin are numele de batjocură Gorgoș. Nu știu în ce legătură stau aceste două nume, dar eu am văzut o diplomă a unei familii făgărășene „Dobrin nobilis de Gorgoș”.

Famiile Fodor, Forgaci, Astălaș, Fărcaș încă indică tradițiuni familiare, ca și „Strada măgeruță”. Tot așa supranumele Fărdianu, Mărganu, Coșoveanu, Tăpianu.

C) Mai interesante sunt numele de batjocură — într'adevăr de batjocură — ale familiilor, în care muierea face pe cocoșu'n casă. Bărbații și-au pierdut chiar dreptul de a avea numele lor propriu de batjocură, trebuie să poarte coarnele muierii. Astfel de eroi logojeni, de pe vremea mea, au fost: Ionu-Tiții, Mitru-Vetii, Ionu-minii, Ghiță-Ilcii, Orbu-Dinchii și Ionu-Todoriții. Un motoflete de aștia și-a perdut chiar și numele de familie și a adoptat pe al nevestii sale Oprița. El se batjocurea Mitru Opriții. Strănepoții lui se scriu astăzi Petru Opriții, Ana Opriții.

D) Numele de batjocură sunt de valoare practică și astăzi, pentru că numai după acest nume se pot deosebi familiile, ce au acelaș pronume, fără ca să mai fie, sau să se mai țină de neamuri, pentru că membrii acestor familii au trecut de gradul al șaptelea de nemotenie. *Barbuleștii*, cari poate că formau odată o singură familie, pe vremea mea erau împărțiți în trei familii și anume: familia Barbu-Brânză, Barbu-Hazi și Barbu-Pozdări sau Pozdăroane. Tot așa: Iorga Ionu-Minii, Iorga-Burencia și Iorga-Onvețu. Iorgonii din aceste felurite familii se ferese a fi considerați de neamuri. Avem și la București un Iorga, cu care toți ar vrea să fie neam.

E) În numele de batjocură al logojenilor ni-se păstrează cuvinte dispărute din limba de toate zilele, la unele chiar și înțelesul. D. e. cuvintele: Ciercioloș, Cioflec, Cocârțau, Cerec.

Iată câteva cuvinte necunoscute dicționarelor noastre: Urlău, Mezdreală, Ciulu, Părlău, Curtu, Lăbău, Dodoloțu, Țurțură, Mișconi, Bobolot, Păsulă-Păsuloni.

F) Iată și alte valori practice, ce au numele de batjocură.

1. Logojenii ei între ei vorbind de logojeni nu folosesc decât nume de batjocură. Un exemplu-dialog, de care îmi aduc aminte de când eram copilându:

— Auzi, Hazi! E adevărat, că voi cununați pe Șocu lui Cimu?

— Întrabă Sosa lu Modunu.

— Adevărat.

— Și pe cine ia?

— Pe Veta lu Bălmăjel.

— Cu care Popă?

— Cu Popa Mihi, căci el a făcut strigarea în biserică.

Și acuma știți Domnia-Voastră, cum a sunat strigarea, ce a făcut-o preotul Mihaiu Pocean? Așa:

Vi se face cunoscut, că Ioan Preda, vrea să se căsătorească cu Elisaveta Berariu.... Dacă știți, că sunt preoți într'olaltă să dați de știre neamurilor. (în loc să zică: Dacă știți că sunt neamuri într'olaltă să dați de știre preoților).

(Va urma)

Dr. Petru Barbu

Actorul Ion Stănescu-Papa

(Urmare și sfârșit)

A) Prelucrări

1. *Partida de șah*, comedie într'un act, localizată de I. Stănescu-Papa. În franțuzește „Les uns chez les autres” de Paul Giafferri.

2. *Ultima întâlnire*, piesă într'un act după Emerich Harmath, de I. Stănescu-Papa și Liviu Rusu. Textul străin (parte din el probabil al d-lui Rusu, e luat și modificat de Papa)

Piesa e neterminată.

3. *Câteva scene*, actul I dintr'o piesă originală ori adaptată, fără titlu și nici o notă lămuritoare).

B) Traduceri

1. *A 8-a femeie a lui Barbă-Albastră*. Comedie în 3 acte și 4 tablouri de Alfred Savoir, în românește de I. Stănescu-Papa. Sunt traduse numai primele 5 scene. Textul (L'age de raison) în „La Petite Illustration” Nouvelle serie, No. 127 (11 Oct. 1924).

2. *Buchetul de violete*. Scenetă de G. Lami. Tradusă în întregime. Publicată în revista „Lumina Femeii”, Cluj, 1922.

Iscălită și datată: 30 Decembrie 1921.

3. *Casa impresurată*. Piesă în 4 acte de Pierre Frondaie (La maison cernée). Traduse 2 acte și o parte din al 3-lea. Textul în „La Petite Illustration théâtrale”, Nouvelle serie, No. 10 (24 Janvier 1920).

4. *Casa înainte de toate*. Din franțuzește, fără indicația autorului. E tradusă numai prima scenă.

5. *Castelul istoric*. Comedie în 3 acte, în proză, de Al. Bisson și J. Berr de Turique. Tradusă de I. Stănescu-Papa. 1922. Cluj. În întregime.

Actele sunt datate:

I. 22 Aprilie 1922.

II. 24 Maiu 1922.

III. Sfârșit. 9 Iunie 1922.

6. *Câteva pagini* (din prima scenă) dintr'o piesă fără nici o indicație de autor....

7. *Domnul Brottonneaux*. Comedie în 3 acte de Robert de Flers și Georges Armand de Caillavet. În românește de I. Stănescu-Papa. Traducerea întregii piese. Datată: Cluj, Septembrie—14 Octombrie 1923.

8. *Fata ei*. Între mamă și fiică (Sa fille), comedie în 4 acte de Felix Duquesnel și Andrée Barde. Din franțuzește de I. Stănescu-Papa. E tradusă o mare parte din actul I.

9. *Fîca avocatului*. Fără alte indicații: nici autorul (e

din franțuzește), nici câte acte. E tradus doar începutul (câteva scene).

10. *Galeria oglinzilor*. Piesă în 3 acte de Henri Bernstein. Traducere de abia începută. Textul (La galerie des glaces) în „La Petite Illustration”, Théâtre, No. 138 (28 Martie 1925).

11. *Inima vorbește!* Comedie în 3 acte, în românește de I. Stănescu-Papa („A tout... Coeur!” de Felix Gandera). La sfârșit, iscălitura și data: 3 Ianuarie 1923.

12. *In familie*. Comedie într'un act de Oscar Méténier. Sunt traduse numai câteva scene dela început.

13. *Inflcăărarea*. Piesă în 3 acte de Gaston Sorbets. Sunt traduse numai 2 scene dela început și 3 replici din se. 3.

14. *Martina*. Piesă în 5 tablouri de Jean Jacques Bernard. Tradusă în întregime.

15. *Patima*. Piesă în 4 acte de Charles Méré („La Flamme”). Textul în La Petite Illustration. Roman. Théâtre. Nouv. série (No. 62, 87, 4 Mars 1922). Traduse 2 scene și o parte din a 3-a.

16. (*O piesă*) căreia îi lipsește titlul și indicația autorului. Foi și caiete dispărute. Datat sfârșitul traducerii: 29 Iulie 1921. Sfârșitul actului I e datat: 24 Iulie 1921, iar al actului III: 10 August 1912. E o traducere mai veche cu creionul, reluată.

17. *S'a aranjat*. Comedie în 3 acte. (Fără indicația autorului). Sunt traduse numai 3 scene dela început.

18. *Serută pierdută*. Piesă într'un act, în versuri, de Charles Clerc. Traduse în proză, numai 2 scene și începutul scenei a 3-a. Textul e din „Les Annales”, No. 2008 (18 Dec. 1921), p. 606—608.

19. *Sete de cinste*. Nesațiul de cinste. (La volupté de l'honneur). Comedie în 3 acte de Luigi Pirandello, tradusă după textul francez al lui Camille Mallarmé. Traduse 8 scene dela început.

20. (*Sfârșitul unei piese*) traduse. Incepe cu pag. 11. Ultima p. (22) are notat „fine”, iscălitura și data: 27 Decembrie 1921.

21. *Vârsta cumințeniei*. Comedie în 3 acte de Paul Vialar. E tradus primul act.

Barbu Delavrancea
George Diamandy
Victor Eftimiu

Otto Ernst

Feydeau

Robert de Flers et
Georges-Arman
de Caillavet

Ludwig Fulda

Paul Gavault
ol. Ghimpa (localizare)
N. Gogol
Goldoni
Maxim Gorchi
H. de Gorse et Veber
P. Gusty (localizare)

"

"

"

"

"

B. P. Hașdeu

A. de Herz
Kadelburg și Presber
Haralamb Ica,
Eug Labiche
Lengyel

P. Lindau
Wilhelm Meyer Förster
Mtei Milo
Octave Mirbeau
Molière

Negruzzi Costachi
Georges Ohnet
Adrian Pascu
Marcel Prevost
Victor I. Popa
Mircea Rădulescu
Cornelie Moldovanu
A. Rivoire și I. Mirande
Ronetti Roman

Girolano Rovette
Victorien Sardou

Schiller

William Shakespeare

H. Sudermann

Caton Theodorian
A. Theuriet
St. Velescu
Gr. Ventura

Romulus Voinescu
Ursachi
A. Vilbrand
Pierre Wolff

Viforul
(chemarea Codrului
Înșirte Mărgărite

Institutorii

Croitor de dame
Primul bărbat din Franța

Amorul veghează
Primerose
Prietenii din copilărie
Prostul
Talismanul
Mica ciocolateră
Geloasa
Kevizorul
Hangița
Azilul de noapte
Fetița
Cinematograful
Ginerile Prefectului

Manevrele de toamnă
Judecătorul de instrucție
Microbii Bucureștilor

Răpirea Sabinelor
Secretarul general
Răsvan și Vidra

Păianjenul
Punc ul negru
Căinii
Praful în ochi
Taifun

Lorica noastră
Heidelberg de altădată
Baba Hârca
Portofoliul
Bolnavul închipuit
Doctorul fără voce
Doi țărani și cinci cărlani
Mân rie și amor
Irena
Fără sprtin
Ciuta
Serenada din trecut
Paic' a nu se trece
Ca să trăești fericit
Manase

Neciniștii
Odeta
Prietenii
Hoții

Întrigă și amor
Hamlet

Nevestele vesele din Windsor
Magda
Onoarea

Bujoreștii
Jean-Marie
inciunusul
Curcanii

Păjanii lui Burăh
O căsnicie
Odele
Meselina
Nepotelul
Păpușile

Logofătul Trotușan
Vornicul Iordache
Alb Împărat
Buzdugan
De Prell
Regendang
Bossinet
Tibaudier

Carteret
Cantele
Waldemar
Dăclorul Thilenius
Abacuc
Napistolle
Bătrânul
Amos Teodorovici
Cav. Rifafta
Iuca
Vergnaud
Manolache Veleșteanu
Iorgu Dadilov
Telemac Irefectul
Litroescu
Regulus Codoveanu
Amza
Doctorul Antifilon
Iancu Bădănescu
Stancu Udrescu
Bașo a
Sbierea

Iorgu Zăvoianu
Cristian Adam
Ion Verera
Maliniquau
Beinsky
Otto Lindner
Otto Kaiser
Doctorul Jüttner
Băzru
Comisarul
Argan
S. anabelle
Miron
Moulinet
Conul Todiriță Mantea
Gourd
Doctor Micu
Chelarul Bo'oboc
Veteranul
Mauclair
Zelig Sor
Nijim
Sigismondi
Rastaquero
Caussade
Roller
Sveitzer
Muzicantul Müller
Polonius
Regele
John Falstaff
Generalul
Contele Trast
Bătrânul Heinecke
Folin Bujorescu
Joel
Ac'orul
Bacalovici
Țară lungă
Comisarul
Oltescu
Calpurnianus
Jouvenel
Fernev

O parte din rolurile jucate¹⁾

Autorul	Piesa	Rolul
V. Alecsandri	Boerii și Ciocoi	Arbore
"	Fântâna Blanduziei	Scaur
"	Lipitorile satelor	Zoil
"	"	Martin Pădurarul
"	"	Ion Teslaru
"	"	Kir Jani
"	Ovidiu	Ibis
"	Sinziana și Pepelea	Pârlea-Vodă
Edz. Aslan	Cărci	Amilcar Martinoin
Em. Augier și J. Sandeau	Ginerile lui Poirier	Poirier
"	"	Verdelet
Henri Bataille	Poliche	Poliche
Bengescu	Pygmalion	Tirphon
"	"	Narbaal
Tristan Bernard	Nepofittul (Le denseur inconnu)	Bartazard
"	Triplepatte	Elefantul alb
H. Bernstein	Ghiara	Cortolon
Al. Bisson	Controlorul de vagoane	Montpepin
"	Nădrăveniile divorțului	Burganeuf
"	Necunoscuta	"
Al. Bisson și J. Berr de Turique	Castelul istoric	Cabriac
Al. Bisson și A. Sylvol	Dispărut	Rabute
Eug. Brieux	Brândușa	Roussel
I. L. Caragiale	Conu Leonida față cu reacțiune	Conu Leonida
"	Noaptea furtunoasă	Jupân Dumitrache
"	crisoarea pierdută	Zaharia Trahanache
A. Cehov	Pescărelul	P. Nicolavici Sorin
Al. Davilla	Vlaicu Vodă	Spătarul Dragomir

¹ Unele date au fost completate de dnii Dem. Psatta și Șt. Constantinescu. Le aduc aci mulțumirile mele.

² Ultimul rol, jucat pentru cea din urmă oară Duminecă, 28 Noemvrie 1926, în matineu.

N. Georgescu-Tistu

Abonați „Societatea de Măine”
cea mai de seamă revistă a intelectualilor

În toate librăriile cereți cartea cea mai actuală și cea mai citită :

„Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România”

de: ION CLOPOTEL

PREȚUL unui exemplar lei 100 — Se poate comanda la „Societatea de Măine” trimițând înainte lei 100.

Ea cuprinde documentele cele mai de seamă ale unirii și se face expresia simțămintelor populare cari au rodit independența de Stat. Să nu lipsească din nici o casă românească

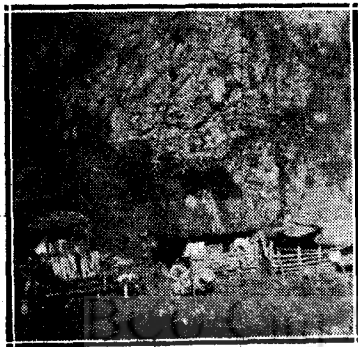
Nouri grei asupra satelor

— In atenția guvernului țării —

Neguri grele s'au lăsat peste viața țărânului nostru. Să spunem adevărului pe nume și să nu mai stăm pe gânduri, ci să înțelegem criza profundă care stânjenește astăzi progresul păturii de bază a națiunii noastre.

Țărănimia română din Ardeal în două treimi ale sale are două surse unice de existență: economia de vite și brațul de lucru.

Am asistat la câteva târguri din centrele regionale, cari altădată au cunoscut transacții număroase, țărani cari forfecau de mulți ce erau, încheiau afaceri rentabile și părăsiau piața plini de mulțumire. Astăzi prețurile oferite sunt ridicole de mici, încât cultura anevoioasă și costisitoare a vitelor este deficitară, ne-

scoțindu-se nici cel puțin valoarea furajului; nu mai vorbim de muncă, ea este complect gratuită... Târgurile se încheie cu un murmur general. Agenții cumpărători nu dau nici jumătate din prețurile anului trecut. O pereche de boi grași, se putea vinde anul trecut cu 30—40.000 lei; aceeași pereche azi costă abia 16.000—22.000 lei; o vacă cumpărată în anul trecut cu 8000 lei, acum nu poate fi vândută decât cu jumătatea sumei. Într'un sat de munte din Banat (Luncani), bogat în pășuni grase, cu 150 case (furmuri, în cari stau și câte 2—3 familii), nu sunt decât 83 vaci cu lapte. Scade repede interesul țărănimii față de economia aceasta, dată fiind zădărnicia creșterii animalelor. Un alt fenomen dureros este, că tot mai rar se ivesc cumpărători streini. Piețele Caransebeșului și Hațegului erau cercetate de către agenți din străinătate. E mai bine de un an de când ei au încetat să-și mai facă apariția. Care să fie cauza scăderii atenției?

Creșcătorii de animale o caută exclusiv în greutățile de transport și de vamă. În țara românească sunt dificultăți excepționale: tariful căilor ferate este cu totul excesiv pentru tot ce produce țărânul; să adăugăm apoi la aceasta faptul îngrijorător, că în gări și în stațiunile vamale mișună samsarii... Nici un vagon nu pleacă dacă... nu i-se ung osiile! E îngrozitoare corupția aceasta de care vorbește deschis toată lumea. Scumpetea are

la noi factori speciali în contra cărora nu s'a dat lupta cu seriozitatea cuvenită. Transportul și vama sunt dușmanii cei mai acerbi ai prosperității naționale, căci influențează întregă capacitate de producție agricolă. Prin cei doi factori statul român se pune deacurmezișul intereselor publice.

În administrația de stat trebuie introdus fierul roșu care să ardă bubele ce infectează organismul național.

Tot transportul scump face imposibilă aprovizionarea ușoară cu alimente. Ardealul și-a adus totdeauna dela câmpie cantitățile trebuitoare de cereale pentru iarna lungă de 5 luni. Luncile și șesurile Ardealului și Banatului nu dau contingentul suficient de alimente. E la mîntea omului, că în atari împrejurări trebuie creat tarif excepțional de scăzut.

Dar să mai dau un exemplu plastic: o cooperativă forestieră în care țărani au investit 600.000 lei, iar cărturarii regiunii alte 400.000 lei și lucrează foarte frumos plătind omenește lucrătorii cari sunt în același timp și acționari (fără a fi plătiți prea avantajos căci un lucrător nu câștigă mai mult decât 80—120 lei pe zi în total, privindu-l pe el muncă), are îngrămădite peste 2200 vagoane de lemne. Un vagon costă la stația de descărcare 4800 lei, adus pe o distanță de 8 km. cu o linie industrială îngustă pe socoteală proprie. Autoritățile de stat ale regiunii, administrațiile diverse până la cea a armatei nu se adresează ei pentru furnizarea lemnului de foc, decât de formă, cerându-i-se ofertă pentru a fi actele în regulă, ci cumpără lemn calitate inferioară cu 5100 lei cîștigul de aiurea, prin funcționari administrativi cari înțeleg să câștige și ei la livrări. Ne mănâncă mîta, corupția.

A! licitațiile de formă — ce pacoste, ce potlogării!

Lemnul nu poate fi transportat în șesul Olteniei și Munteniei, căci până la București transportul costă 9000 lei în un vagon! Cine poate cumpăra la București un vagon de lemne din Banat cu 14.000 lei? Cât mai poate cere un comerciant bucureștean?

Încăodată: tariful CFR. este un dușman al producțiunii agricole.

Să mai căscăm ochii și să ne mai intrăbăm surprinși: de ce încetează, stagnează sau chiar încetă complect exploatarea? Dificultățile transportului lămuresc complect.

Dar dacă exploatarea tănjesce, însemnează că o imensă lume de proletari rurali n'au bucată de pâine necesară, adică mămăliga, căci pâine în munții Hațegului nu se mănâncă decât la Paști și alte câteva zile mari ale anului. Țărani noștri, meșteri în fasonarea lemnului, au ajuns la sărăcire complectă, la supă de lemn și sunt desnădăjduiți.

Nouri grei se plimbă pe deasupra satelor noastre: să grijim ca să nu se carce asuprane năpraznic...

Teșire nu există decât dacă statul hotărăște energic la întreținerea permanentă a posibilităților de muncă, și nădărnici să înființăm industrie. Și harului că bogății de-ale naturii avem numărâte. Codrii cad în nestire și se zese. Mînele sunt foarte dese și se desfunda altele, nouă în subsolul binecuvîntat.

Bogăție naturală imensă, dar vine nelucrată, ajunsă pe mîni ce nu știu să le transforme în bogăție umană, în mîni în îmbelșugare.

Statul român nu poate sta cu mîna în sân. El nu se poate opri numai la politica încasărilor forțate. Perceptorii tați de jandarmi intră în ocolurile satelor și sechestrează. Într'un sat pe tot jandarmii au scos din grădina porcii — în valoare de 10 ori mai mult decât dările: țărani steteau în prag și strigau: „luați-i, căci nu vă puteți lua nici un ban!”

Statul nu poate fi un agent de prosperitate. Statul polițist a fost cea mai dură scornitură a groșilor de adunare. Statul trebuie să loviască în piața care trebuie să tînsască înepușabilă sursă de prosperitate.

„Societatea de mâine” a fost dintr-un ceput lângă inima claselor necăjite și vorbit decât documentat, pe temeiul realității. Poate că niciodată în țara noastră n'a avut în ea o publicatie care să ne lăseze ei mai multe și mai veridice și fierșire de situații reale, smulse societății

decât noi. Și nu ne vom odihni pînă ce vom reuși să stoarcem celor mari și mîntul înduioșării și milei față de stăruite, convingându-i de nevoia de schimbă direcția activității, curățînd administrația de stat de putregău, erând înlesnirile de transport și desfășurarea sistematic prin industrie curațoasă imensele depozite de avere ale naturii ce se neatînsese de mîna omenească. Acum avem un stat antieconomic și romantic.

Ion Clopoșel

Cronici culturale și artistice

B. P. Hașdeu

I se face dreptate lui Hașdeu. Douăzeci de ani dela moartea unui scriitor este totdeauna o dată care dela sine să se impună unei sărbătoriri, cum este împlinirea unui secol sau o fracțiune de secol. Pentru sărbătorirea lui Hașdeu nu se așteptat nici împlinirea unui sfert de secol dela înecetarea din viață, pentru că urmașii lui dintr'o altă generație au simțit nevoia unei săltări cu câteva trepte mai sus pe scara valorilor naționale, a teastâmpăratului iscoditor de noui drumuri în câmpul culturii românești. Și s'a răbit să facă acest act de dreptate. Teatrul național din Capitală l-a sărbătorit prin reluarea piesei lui „Răzvan și Vidra”, care rămâne coloană luminoasă în galeria întâielor drame românești. Atunci cultural din Câmpina, orașul medicilor lui și a misticilor lui „convorbiri” în sufletul mutat în altă viață al fetei ale adorate, a făcut ziua lui Hașdeu din luminea de 28 August, chemând și lume în afară la praznic. Scriitorii, prin aceste sau ziare, fac mai multă lumină în jurul persoanei lui, ca să-i dea perspectivă de măreție pe care o merită, și scutură adâncimile ignorate ale operii lui scrise. La această muncă de ștersul prafului de pe metalul prețios al operii lui, se adaugă, ca o premeditată coincidență, volumul de minuțioasă analiză asupra „Humorului lui Hașdeu” al dlui Barbu Lazăreanu. Iar d. Liviu Marian ne propune o „monografie Hașdeu”...

Personalitatea lui fusese umbrată, în viață și în anii cei dintâi după moarte, de faima organizată a societății literare „Junimea”, care cuprinsese în cadrele ei vaste, dar strânse prin disciplina metodei, cea mai bună parte a talentelor vremii. Hașdeu nu putuse pași în acest cerc de fier, pentru că prea era iubitor de independență și prea râvnea la locul întâin. De comandă și de glorie, pe care și l-a cucerit în cercuri mai mici. Dar din această culme, umbrată de o parte și luminată de cealaltă, a muncit cu incomparabilă rezistență la „monumentul său nepieritor”, când prin serii de fantazie, de o tumultuoasă inspirație, de multe ori raționată, când prin lucrări de știință obiectivă, cari poartă totuși de multeori marca unui nefast subiectivism. Filologia românească mai ales îi datorește cunoștință, căci în acest domeniu, în care era într'adevăr un inovator, a stărut mai mult, râvnind chiar imposibilul, cu lipsa lui de măsură caracteristică, concepând planul aceluși gigantic „Magnum Etymologicum”, pe care în șapte vieți nu l-ar fi putut sfârși. Ca în toate, a lucrat mai mult prin temperamentul lui impulsiv și se stăpânit, care se revărsa în atâtea direcții...

La Cluj personalitatea lui Hașdeu a fost „reabilitată” ceva mai de mult. O conferință a mult regretatului Vasile Bo-

grea, care nu s'ar putea asemăna decât cu alte conferințe ale aceluiași, a condus publicul ascultător în vastul cuprins al acestei personalități, cu istețimea firului Ariadnei, care a servit de îndreptar în labirintul mitic.

Hașdeu a fost revelat prin acea conferință, pe care o rostea un emul fără noroc al marelui sărbătorit.

În acest an al comemorării totuși n'ar trebui să lipsească dela datorie nici orașul nostru. Teatrul Național ar putea relua ușor pe „Răzvan și Vidra”, cu care se deschisese stagiunea anului trecut. O conferință, ca la București, ar putea preceda spectacolul, chemând în amintirea publicului o figură măreață a secolului renașterii noastre culturale.

Sovietele și teatrul

Amintiam într'unul din numerele trecute ale acestei reviste de nenumăratele studii privitoare la „fenomenul rusesc”, cari umplu de o vreme încoace paginile revistelor din Apus. E dureros că opinia noastră publică nu este larg informată asupra felului cum e privită Rusia de ceilalți europeni. Se pare că țara care nu și-a găsit nici acum echilibrul social după marea răsturnare de valori din 1917 e mai puțin cunoscută de înșiși vecinii ei, cei cari ar trebui să fie mai direct interesați de ceea ce se petrece dincolo de Nistru, pentru că de acolo pot veni pentru ei în tot momentul cele mai dureroase surprize. Să nu se creadă că cerem o propagandă în interesul evenimentelor sociale din Rusia; ci credem doar cu mult mai utilă informația exactă asupra realităților de acolo, decât plutirea în vagul frazeologilor perimate. Dar iarăș ne punem stăvilă mustrării: noi cerem cunoașterea imensității rusești când nu știm exact nici ceea ce se petrece pe palma de loc de dincolo de Tisa... Aproape toate informațiile privitoare la Ungaria, pe cari le publică presa noastră sunt de sursă cehoslovacă sau apuseană; nici unul din marile noastre cotidiene nu-și deschide punga pentru susținerea unui corespondent regulat în capitala de pe malurile Dunării.

Dar să revenim la Rusia. Între studiile publicate, sau care sunt în curs de publicare în ultimul timp, urmărim cu deosebită curiozitate reportajul de călătorie al lui George Duhamel care apare număr de număr în hebdomadular francez *Les Nouvelles Littéraires* (începând cu no. din 16 Iulie cor.). — Autorul are două calități cari-i fac notele de călătorie interesante. Întâiu de toate e un om nou; scrierile lui l-au încadrat în sănătoasă linie de simțire și înțelegere modernă. În al doilea rând e medic, deci om de știință, preocupat în întâiul rând de realități.

Din ceea ce ne-a dat G. D. asupra Rusiei scoatem deocamdată o impresie de ordin general (asupra studiului vom mai reveni): Criza socială în care se zbate Rusia de 10 ani încoace e un fenomen specific rusesc; ea are defectele și calitățile rasei, amestecate într'o măsură atât de mare, încât de multeori nu ști de care parte e răul și de care binele. Sovietele își pun toate speranțele în noua generație pe care o îndoaie pe principiile comuniste, de multeori, până

la absurditate. Se petrec însă în acel imens și tragic laborator social și o seamă de evenimente cari merită să fie imitate chiar și de europenii, orgolioși de civilizația burgheză. Iată, de pildă, rolul pe care îl dau sovietele teatrului în educația maselor. — Nouii conducători ai Rusiei și-au dat seama că dintre toate artele, teatrul poate mai repede introduce în conștiința publică ideile și sentimentele de cari ei au atâtea nevoie. În atmosfera unei săli stăpânită de arta actorilor, individual este răpit, — când arta este puternică chiar fără să vrea — din lumea ideilor și sentimentelor lui individuale. Pe scenă ideea este însoțită de lupta dramatică; ea trăiește și viața ei mișcă și pe a celorla cari azistă la desfășurarea ei. Teatrul este un capitol important din noua cultură pe cari vreau să o crezesc sovietele, în locul celei burgheze, pe care o detestă la tot pasul și cu toate mijloacele.

Teatrul modern se găsește încă în epoca încercărilor. Această epocă a început cu Ibsen și Strindberg și continuă azi cu Shaw, Pirandello, Claudel și alții. Am înșirat aceste nume pentru a arăta că, cu toată această căutare de drumuri în care se află, teatrul nou a făcut prin talentele cari l-au creat câteva cuceriri peste cari astăzi nu se mai poate trece cu vederea. Între aceste este una, care credem că e determinat în mare măsură acceptarea lui de către soviete. Este vorba de atențiunea pe care o dă această artă psihologiei colective, acestei cuceriri a psiho-sociologiei moderne. O anumită dezvoltare a conflictului — de multeori dincolo de realitate — scoatere în relief a simbolului pe care-l poate evoca acest conflict, sau personagiile cari îl poartă în suflet, poate adănci drumul sentimentelor colective. Nu numai atât, dar felul în care regisorul a reușit punerea în scenă a unei piese contribuie de asemenea în mare măsură la aceasta. De aci marele rol care se dă acolo directorului de scenă. De multe ori acesta depășește, fără cruțare, indicațiile autorului, fapt pentru care Duhamel aduce mustrări rușilor. „Operele clasice suferă, în mâinile adaptorilor îndrăzneți, tot felul de modificări hazardate... Uneori se întâmplă apariția în cursul unei scene celebre a câte unui personaj neprevăzut, despre care nu se găsește nici o urmă în textul original. Același lucru pentru piesele moderne... S'au jucat comediiile lui Jules Romains în formă de operete”. Se neglijează în felul acesta un fapt de capitală importanță: orice transformare adevărată trebuie să fie profundă, în adâncime, interioară; o schimbare de decor, o nouă combinare de lumini, un simplu gest al actorului nu produce sentiment, sau cel puțin o senzație care rămâne, dacă nu sunt însoțite, mai bine zicând orientate, după cuvântul roscolitor al autorului. Din ceea ce spune Duhamel rămâne însă o constatare, pe care guvernul nostru, împodobite cu atâtea „programe culturale”, ar putea-o lua drept mustrare: e marea jertfă pe care o fac sovietele pentru cultivarea socială prin teatru. În vremurile cele mai critice, când Leningradul sau Moscova erau în prada teroarei sau a foamei, teatrele și operele funcționau nestingherite. Și să nu se creadă că sunt goale. Poate să se datorească acest lucru și dragostei rușilor pentru spectaculos; publicul însă aleargă la reprezentații, din ce în ce mai pasionat și din toate clasele sociale. Se împart bilete gratuite sau cu reducere muncitorilor și soldaților.

Și se mai face încă un lucru, cu care numai americanii se pot mândri: reprezentările pentru copii. D. descrie într'un mod deosebit de mișcător o astfel de reprezentare. „Cum să spun bucuria tuturor acestor

copilași? In unele părți se găseau câte doi sau trei pe un fotoliu. Apoi în alte locuri adevărate ciorchine. Ei umpleau logile mar, asemănătoare corfelor. Și cât erau de camini! Cât erau de tăcuți!...”

Cronica economică-financiară

La Margina în Banat

În centrul de plasă Margina, nou înființat, al județului Severin s'au inaugurat conferințele administrative de cari vorbește legea. Prefectul d. dr. Cornei Corneanu este hotărît să iasă din cabinet și să dea ochi cu realitatea. Bine face! Asistat de subprefectul inimos d. dr. Ciupe și de șefii tuturor serviciilor județene a expus principiile dela a căror aplicare așteaptă o înțeleaptă administrație de stat. Programul său este frumoc, l-a publicat și ziarul „Dimineața” din București: administrație bună, cooperatie, casă națională, spital etc. Margina este centrul unei regiuni excesiv de sărace, în mare parte muntoasă, și de aceea ajutorul Statului trebuie să fie aici larg. Să nu fie încărcată populația cu sarcini excesive, căci aceasta ar fi o politică nefastă. Statul să jertfiască aici și să stea strâns lângă inima populației bântuite de sărăcie. Statul-boer și feudal a fost îndejuns de apăsător; statul român să fie cald și cu simțire pentru deposedații aceștia. Prefectul dr. Corneanu este suficient informat despre stări, fusese înalt slujbaş al diecezei Caransebeșului, secretar pe când era acolo episcop actualul patriarh. Autoritatea, ambiția și intenția bună îi sunt recunoscute. În plasa Margina este foarte mult de făcut, aici este piatra de încercare a unui bun prefect și piatra de demarcație pentru cine râvnește ascensiune.

Valori răsturnate

Trecem printr'o criză acută ce răstoarnă continuu sub ochii noștri valorile economice. Un experimentat fruntaș dela țară mi-a precizat situația în mod convingător: în vreme ce țăranul duce o gospodărie deficitară, neplătindu-i-se nici lucrul, nici cultura vitelor, în vreme ce instituțiile industriale gem sub povara cametelor și sunt reduse la neputința de a produce — nu pentru plata anuităților dar nici pentru acoperirea dobânzilor —, iar comerțului i-se împuținează resursele de credit, o singură instituție înflorește: banca. Procentul dobânzii este atât de uroat, încât banca este pusă la orice adăpost, ea câștigă fără nici un efort, în mod mecanic și sigur. Niciodată n'a mers mai bine băncii decât astăzi. Lumea caută bani cu orice procent. Banca se asigură cu ipoteeci și țăranul se îndatorează până în gât. Se credea până aci, că adevărata avere este pământul, este proprietatea fonciară; nu este adevărat: azi o singură formă de avere rentează — capitalul bancar. Dacă ai pământ — n'ai cu ce-l luera, din lipsă de bani și din cauza distrugerii piețelor de desfațare pentru articolele a-

gricole. Stăm sub regimul atotputerniciei bancare. Trăiască banca...

*

Cooperatiia ardeleană în faliment

Cooperatiia în Ardeal își dă duhul. Sub regimul românesc se înființară multe cooperative în toate părțile, dar rând pe rând falimentează în mod scandalos, la Sighet și Logoș ca și aiurea. Controlorii Centralei cooperativelor au pornit campania inspectării gestiunilor: pretutindeni nereguli, procese verbale, arestări. Nici vorbă de credite noi. Centrala are o mână fermă, după ce ani de zile a permis libertate excesivă fiicelor ce au puiat abondent. E cuprinsă de o furie de curățire. Cooperatiia românească de după unire în Ardeal falimentează și nimic n'o mai salvează. Există onorabile excepții. Va fi de sigur și neexperiența cooperatiștilor la mijloc, dar vina este și a sistemului peste tot. Care este secretul succeselor formidabile ale cooperatiiei de aiurea? Raiffeisen și Schulze n'au dat Germaniei forța ei redutabilă? Cum se explică prosperitatea Danemarcei? S'o spunem pe șleau: direcția oficială cooperatiistă de azi a României nu poate fi decât greșită, cel puțin în ce privește Ardealul.

*

Regimul nou al Comunității de avere

Imensa proprietate colectivă a românilor bănațeni a inaugurat de curând o politică nouă economică, să spunem mai bine: un sistem de inițiative cu totul nou: e prea deochiat termenul de „politică”. A început era exploatărilor în regie proprie. În comitetul administrativ sunt figuri ce reprezintă cu autoritate interesele satelor ca și concepțiile partidelor politice. Naționali, liberali și avereseani și-au dat mâna pentru a elimina politica dia șânul comunității. Președintele d. Ilie Orzescu este spiritul practic care vrea să introducă în Comunitate un curent de valorizare mai intensivă a bunurilor. Generalul Domășneanu este cel mai abil împăciuitoar al satelor; și conflictele dintre sate sunt destul de numeroase. Curios este, că s'a constituit o opoziție, cu reprezentanți iarăși din toate partidele. Se dă un războiu de culise. Însă până ce concepția ce prezidează azi activitatea Comunității se va fi dovedit ca bună, la ce atâta criticism negativ și steril?

*

De ce nu putem produce

Se închid fabrici, falimentează vechi case de comerț. La Lugoș și Timișoara au ajuns pe drie firme ca Löfler, care de 30 ani se ocupă cu exploatarea de pă-

dure. Peste tot, criza lovește deopotrivă agricultura, comerțul și industria. Aiurea se fac sforțări uriașe pentru a întemeia o industrie, iar noi nu suntem în stare să o menținem pe cea existentă. Dar să judecăm: unde mai există un procent de dobândă atât de uroat ca la noi? Instituțiile noastre de credit începând cu cele semietatizate neîncetat caută să ridice camăta. Spiritul cămătăresc însă este o onorocire pentru țară. Însă Centrala Cooperativelor încasează 14% după creditele sale primite acum cu 10% dela Banca Națională.

E prea mult. Nu poți face comerț, industrie și agricultură cu 14%! E imposibil. E excesiv. De aceea nu putem produce!

Ion Clopoțel

Bibliografia Ardealului (12)

G. Barițiu: Părți alese din istoria Transilvaniei. T. 1—3. Sibiu 1889.

Dr. Albert Berger: Urkunden Regesten aus den aiten Bistritzer Archive von 1253—1526. Bistritz 1895.

Idem: Das Verhältnis von Bistritz zu dem Moldauer Woiwoden Peter Rares. Bistritz 1911.

Békéssy Károly: Kolozsvár közigazdasági multja és jelenje. Kolozsvár 1889.

Szabó Károly: A kolozsvári magyar polgárok össezirása 1453-ban. Századok 1882. 71.

Idem: A régi Székelység. Kolozsvár 1890.

Antonius Gindely: Acta et documenta historiam Gabrielis Bethlen Transilvaniae principis illustrantia. Edată de Academia de științe ung. din Budapesta 1890.

Dr. I. Gherghel: Zur Geschichte Siebenbürgens. Wien 1891.

Király Pál: Gyulafehérvár története. Kolozsvár 1892.

Király Pál: Apulum története. Kolozsvár 1889.

Idem: Gyulafehérvár. Gyulafehérvár 1892.

Idem: A romaiak aranybányászata Daciaban-Századok 1893.

P. I. Frank: Gegenwart und Zukunft der Sachsen. Hermannstadt 1892.

Pór Antal: Az erdélyi vajdák sorozata a XIV század végéig. Erdélyi Muzem v. X. 1893.

Ioan Andreiu: Incercările romano-catolicilor de a atrage pe români la biserica papistă. București 1893.

Petru Suciu

Bibliografie

Realitatea, 21 și 28 Aug.
Universul Literar, 21 și 28 Aug.
Adevărul Literar și Artistic, 21 și 28 August.
Typograph, 20 și 27 Aug.
Floarea Soarelui, Iunie—Iulie.
Școala Noastră, 1—15 Sept.
Tărănismul, 21 și 28 Aug.
Infrățirea Românească, 1 Sept.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

Prea multe statui...

In primăvara trecută s'a desvelit în parcul Luxembourg din Paris, lângă palatul Senatului statua romancierului Léon Cladel. La festivitate a luat parte și Herriot, care prin glasul lui totdeauna cald a evocat în mod magistral figura romancierului rustic. Léon Cladel este puțin cunoscut astăzi; cred că la noi în țară — cu toate că ne putem mândri drept poporul cel mai în curent cu tot ceace se tipărește în Franța — se pot număra pe degete cei cari mai știu azi de el. Totuși s'au găsit în Franța destul entuziaști pentru a turna în bronz acei chip de bătrân bun cu cănele — numai de votament — la picioarele lui. Ceeace este curios, și ne face să înregistrăm faptul aici, este protestul câtorva scriitori împotriva ridicării acestei statui. „Prea multe statui — spun ei. Prea se banalizează acest fel de aducere aminte. Nu trebuia așezată statua unui scriitor, pe care astăzi nu-l mai cetește aproape nimeni, în grădina unde monumentele își evocă amintirea unui Verlaine, George Sand, Massenet, Delacroix...”

Nu simțim o aspră muștrare în acest protest, voi cei, cari de atâția ani asistați la potopul de apeluri și concursuri pentru monumentele lui Eminescu și Iancu? Acolo unde strada și grădina publică prin evocările făcute cu grijă la tot pasul, pot singure să încadreze sufletul în tradiția națională, sunt prea multe statui, iar noi ne sbatem de ani de zile să dăm multimilor și posterității chipul de bronz a două genii naționale... În aceeași Franță s'a făcut în toamnă un apel pentru monumentul lui Barrès și în câteva săptămâni s'au adunat cele câteva sute de mii de franci necesare. Erau semnați pe lista donatorilor anonimi în dreptul sumelor de mii de franci. Iar noi orem să ridicăm monumentele cari să fie o mândrie națională cu leul multimilor mărunte de pe băncile școlii... Trebuie să facem o mărturisire dureroasă: Avem o burghezie fără pic de ambiție națională. Cunosce orașe, în vechiul Regat, cu străzi întregi împănate cu milionari. Care dintre ei a făcut în anii de după războiu vre-o danie publică, echivalentă cu situația lui materială? Prea așteptăm totul dela Stat, uitând că singur gestul individual, generos și larg, poate aduce după el altele asemenea, poate desvolta sentimentul de demnitate națională.

H. Trandafir

Recensământul populației. — Ziarele din capitală anunță, că d. ministru de interne I. G. Duca ar fi hotărât să facă un nou recensământ. E știut, că recensământul făcut sub guvernul Averescu a fost o lucrare pripită și superficială și astfel rezultatele lui nu pot servi ca bază pentru nici o rațiune serioasă. Dacă informațiile presei corespund adevărului, și ar fi de dorit să fie așa, atunci ne-am permite să atragem atențiunea dlui ministru de interne asupra modului cum se procedează la oficiul statistic de stat din Cehoslovacia. Acolo recensământul orașelor cu o populație mai mare de 30.000 suflete, nu se mărginește numai la constatarea numerică, ci caută să dea totodată și o cât mai completă iconă a situației social-economice a orașelor. La noi ar fi poate o necesitate și mai mare pentru așa ceva, fiindcă situația orașelor principale este aproape cu to-

tul necunoscută. Recensământul populației e pentru o țară o mare și foarte importantă operă de stat, pentru aceea ea trebuie să fie bine pregătită, căci altfel ajungem tot la rezultatele dubioase și necomplete ale recentului recensământ.

„Toleranță” ungurească. — O telegramă din capitala Ungariei publicată în ziarul din Apus, raportând despre congresul Asociației germane de educație populară din Ungaria, adaugă următoarele: „Prezidentul Gratz, fost ministru de externe, a menționat că noua Ungarie, care trebuie să conste în ce formă milioane de unguri, supuși ai țărilor streine, trebuie să ducă o luptă înverșunată pentru existența națională — a arătat că la ea se respectă drepturile minorităților naționale. Germanii din Ungaria nu formează nici un partid politic și nu vreau să se sprijinească pe nici unul, pentrucă ei țin la unitatea politică a națiunii”. Și telegrama încheie: „Adunarea a hotărât să trimită telegrame de felicitare regelui, președintelui de consiliu și lordului Rothermere”...

Se înțelege că d. Gratz a vorbit despre toleranța ungurească pentru a răsuna de parte în Europa și în deosebi dincolo de canalul Mânecii, unde sboară acum toate speranțele ungurești. Dar d-sa uită că înaintașii d-sale de dinainte de războiu s'au îngrijit să introducă în conștiința europeană o noțiune a toleranței ungurești a cărei înțeles numai feudalismul d-lui Bethlen nu-l poate schimba. Și mai uită d-sa că cu câteva săptămâni înainte leaderul slovac Hlinka arată Europei teroarea sub care gem slovacii din Ungaria. Toleranța ungurească este un basm de mult spulberat. Iar celor câțiva germani cari au trimis telegrame lui Bethlen și lordului Rothermere le-ași aminti de vienezul pe care l-am întâlnit în trenul dintre Pesta și Viena și care vorbea despre „integritatea” Ungariei și despre „toleranța” dlui Bethlen în termeni pe cari nici noi aștia cari am gustat din plin din poama aceasta, nu avem obiceiul a ne exprima.

Arta noastră populară. — A apărut, nu de mult, la Paris, un volum elegant, însoțit de o sută de planșe în culori, care tratează comparativ arta populară din Europa (autorul lui este d. Th. D. Bossert). O simplă aruncare de privire peste planșele impecabil executate, cari însoțesc volumul îți trezește în suflet o justificată undă de mândrie națională. Doar arta populară a suedezilor și a finlandezilor poate sta alături de a noastră! E atâta discreție și distincțiune în liniile și înfloriturile cari decorează blaza unei țărance, încă trebuie să ajungi la nobleța și discreția sufletească a celor care o poartă. D. Bossert ne-a făcut, fără să fie solicitat, cea mai elocventă propagandă.

Populația Rusiei. — Comisiunea însărcinată cu facerea recensământului a constatat un spor foarte mare la populație. Totalul sufletelor în întreaga Rusie sovietică e de 146.200.000. În ultimii treizeci de ani populația a sporit: în regiunile Asiei centrale cu 164%, în Siberia cu 140%, în Caucazul de nord cu 58% și în Rusia albă cu 40%, cu toate pierderile imense cauzate de războiu și revoluție. Urmările foametei din 1921, căreia i-au căzut jertfă mai multe

milioane de oameni, se mai resimt în provincia Samara, în districtul german dela Volga și în republica tatarilor, a căror populație a scăzut cu 14—18%. În urma dezvoltării industriei a crescut mult populația la orașe, cam cu 32% în medie. Moscova și-a îndoit populația dela începutul secolului, în Baku și în regiunile petrolifere s'a întreit. Charkow a crescut cu 139%. Rezultatele statistice ale primului recensământ făcut sub bolșevici au fost publicate în 53 de volume de 500 pagini fiecare.

Românii din Jugoslavia tresaltă de bucurie. — În anul când anumite minorități cu gura până la urechi, uneori plină de baie, reținând monopolul dreptului internațional, i-au împiedecat să participe la congresul internațional al minorităților, pentru care aveau aceeași îndreptățire, — în același an guvernul jugoslav se obligă formal în fața guvernului țării noastre să nu-i mai prigonească, dându-le puțința să-și păzească credința strămoșească și să se cultive în limba maternă. Iată cuprinsul acestui angajament:

Școlile minoritare românești din Banatul jugoslav, vor fi publice. Cursurile vor fi predate în limba sârbă, pentru istorie, geografie și literatură, și în limba română pentru toate celelalte materii în frunte cu religia. Învățătorii vor fi români de supușenie jugoslavă, iar școlile vor fi create în toate comunele în care vor fi 20 copii în vârstă de școală. Elevii dau examene în fața învățătorilor lor care eliberează certificate echivalente cu cele eliberate de stat. Școlile sunt puse sub supravegherea unui comitet școlar ales de preoții și învățătorii români din Banatul jugoslav. Un inspector școlar va fi recomandat pentru numire de către comitet. Comitetul are dreptul să fie reprezentat prin doi delegați în comitetul regional jugoslav pentru verificarea și aprobarea bugetelor școlare și printr'un delegat în comisia de disciplină a învățătorilor.

Acordul fiind pe bază de reciprocitate o situație identică e stipulată și pentru școlile minoritare jugoslave din Banatul românesc.

O nouă expediție la Polul Nord. Frithjof Nansen, cunoscutul explorator, pregătește pentru anul 1929 o nouă expediție la Polul Nord. De astădată expediția se va face cu unul dintre dirijabilele, cari se construiesc la Friedrichshafen și despre cari scriem la alt loc al revistei. Intențiunea lui Nansen e de-a instala pe teritoriul arctic patru stațiuni de observare, cari vor fi aprovizionate cu toate cele necesare pentru un timp de cel puțin doi ani. În scopul acesta se vor construi pe ghețarii arctici corturi de pânză, câptușite cu blănuri ca să țină cald. Stațiunile vor fi provăzuite și cu telegrafii fără fir și astfel contactul cu lumea mare va fi constant. În felul acesta vor putea face prețioase observațiuni meteorologice și geografice. Nansen vrea să stabilească îndeosebi dacă este pământ la Polul Nord sau e numai apă respective gheață. La expediția aceasta vor participa învățați din 21 de țări. Spesele le vor suporta în cea mai mare parte Germania, Rusia, Anglia și Statele-Unite. Societatea germană din Berlin „Aesoarctic” a și construit corturi de pânză pentru expediție, cari vor fi încercate la iarnă în Munții Alpi.

SOCIETATEA DE MÂINE

a intrat în simpatia generală
a intelectualilor prin scrisul
metodic pentru prosperitatea
economiei și conștiinței sociale
:-: a românilor. :-:

Să nu rămână casă de intelectual
fără

SOCIETATEA DE MÂINE

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

Fabrică de Cremă de ghet
Premiată la 30 de expoziții

No. 2232

Concurs

Rectoratul universității din Cluj publică concurs pentru ocuparea postului de administrator al Universității, devenit vacant.

Petiționarii vor înainta până la data de 15 Septembrie 1927, Rectoratului Universității din Cluj, cererile cu următoarele acte în original, sau copii legalizate:

1. Diploma de doctorat în drept (sau licență).
2. Certificat despre examenul contabilității de Stat.
3. Extractul de naștere.
4. Certificat de naționalitate.
5. Acte doveditoare asupra funcțiilor avute până acum.

Vor fi preferați candidații cari au cel puțin 2—3 ani de serviciu în funcție administrativă conducătoare la o instituție publică sau particulară și practică în lucrări de contabilitate și administrație.

Retribuția stabilită pentru acest post este: salariu de bază 1800 lei lunar, și sporurile legale. — În afară de aceasta mai beneficiază de încălzit și luminat în natură, și eventual locuință în natură.

Cluj, 19 Iulie 1927.

Rector: *Minea*

Secretar General: *Dr. C. Jurca*

Inscrierile, examenele și bursele dela *Academia de Inalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj*:

Nu vor putea fi înscriși decât absolvenți cu bacalaureat de liceu sau Șc. Com. Superioară, în baza certificatului în original din Țară sau străinătate echivalat de Ministerul Instrucțiunii.

Sesiunea de examene va începe la 3 Oct. Anunțarea se va face dela 30 Sept.—2 Oct. incl.

Inscrierile pentru toți trei anii se vor face dela 4—16 Oct. incl.

La examenul pentru bursă se vor putea anunța până la 16 Oct. incl. numai studenții înscriși la Academie, prin o cerere în scris timbrată, care va fi însoțită de certificatul de pauperitate eliberat de Primărie și vizat de Ad-ția Financiară.

Examenul de bursă pentru anul I se va da la: Geografie și Limba Română (în scris și oral). Pentru cei din anul II și III la Economia Politică.

Inscrierile pentru anul I, II și III se vor face dela 4—16 Oct. incl. în baza următoarelor documente și taxe.

Documente: certificat de stat (bacalaureat) despre absolvirea unui liceu sau Șc. Com. Sup. (în original se va păstra la dosar); certificat de naștere; certificat despre starea sanitară; certificat de cetățenie; 3 fotografii (legitimatie) cu semnătura.

Taxe: de înscriere lei 100; de concursuri 700; laborator 100; bibliotecă 100; pentru cămin 200; pentru caiet de cursuri 30; asociația studenților 40; clubul sportiv 40; îngrijirea bolnavilor 50 lei.

Taxele se solvesc integral la înscriere. Dela taxa de cursuri pot fi dispensați numai orfanii de războiu și fi de profesori

și învățători în baza unei cereri, căreia se vor anexa: a) dovada uneia din aceste calități și b) certificat despre starea materială a părinților.

Bursele ce se acordă sunt: în bani (bursă întreagă lei 600, semibursă 300), în Cămin, dar numai pentru studenți (întreținere gratuită și semi-solvă). Se mai admit în urma unei cereri (până la 16 Oct. incl.) și solvenți în cămin. Taxa este de 1500 lei lunar, fără considerare la vacanțele de peste an.

Concurenții pentru bursă pot fi adăpostiți în Cămin până la publicarea rezultatului obținut în cadrul locurilor disponibile.

Cursurile anilor I și II se vor ține înainte de masă, ale anului III după masă, frecventarea lor este obligatorie.

Studenții din anul II și III sunt obligați la înscriere să prezinte caietul de cursuri, în care pe ultima pagină va trebui să fie trecut confirmarea practicei de două luni de peste vară. Fără această dovadă nu se va admite înscrierea.

Rectoratul.

Citiți

Societatea de Mâine

Revistă săptămânală social-economică

Popularitatea „Societății de mâine“, tirajul cel mai mare pe care l-a atins în România o publicație săptămânală social-economică, rubricile permanente consacrate problemelor și faptelor economice, nivelul superior al scrisului, sunt titluri cari ne îndreptățesc să așteptăm o justă apreciere a cititorilor și întreprinderilor culturale și economice.

Revista noastră creiază o adevărată conștiință socială, strânge rânduile răslețite ale cărturarimii și pregătește condițiile proprii unei dezvoltări economice mai intense și mai occidentale a României.

„Societatea de mâine“ este animată de un spirit pacific și larg democratic.

Tariful este o pagină: lei 8000, jumătate de pagină: lei 4000, un sfert: lei 2000. Text: preț dublu. Contract anual: o pagină 90.000, o jumătate: lei 50.000, un sfert: lei 30.000.

Cea mai efectivă publicitate de bilanțuri o oferă *Societatea de mâine*.